

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

DÖRDÜNCÜ SÜRE-İ CELÎLE
en-NİSÂ SÜRE-İ CELÎLESİ
Medenî(; Medîne-i Münevvere döneminde inmiş)dir.
176 âyet-i kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm olan Allâh'ın ismiyle!

1- Ey insanlar! Sizi tek bir nefis (olan Âdem)den yaratmış olan, onun bir parçası (olan sol kaburgasının en altı)ndan da (Havvâ ismindeki) eşini yaratmış bulunan ve her ikisinden birçok erkeklerle kadınları türetip (cihana) yaymış olan Rabbiniz(e karşı gelmek)den hakkıyla sakının!

Kendisi(nin adı) ile birbirinizden dilekte bulunmakta olduğunuz Allâh(a isyan)dan da, rahimler(in tesis ettiği akrabalık bağlarını zayı etmek)den de hakkıyla sakının! Şüphesiz ki Allâh dâima üzerinize (hakkıyla gözcü olan) bir Rakîb olmuştur.

2- (Bulûğa erdikleri vakit) yetimlere mallarını verin! Pis (ve haram) olan (yetim malın)ı temiz (ve helâl) olan (kendi mallarınız)la değişmeyin! Onların mallarını kendi mallarınızla birlikte (helâl-haram karıştıırıp) yemeyin! Şüphesiz ki bu (şekilde yemeniz), pek büyük bir günah olmuştur.

3- (Ey yetimlere bakanlar!) Yetimler(le evlenmeniz durumunda onlar) hakkında adalet yapamayacağınızdan korkarsanız, sizin için helâl olan / sizce beğenilen / (mallarınızın birbirine karışmasından çekinmediğiniz için nikâhı) sakıncasız olan / (diğer) kadınlardan; ikişer, üçer ve dörder nikahlayın! (Birden fazla hanım arasında) adalet yapamayacağınızdan korkarsanız o zaman bir taneyi yahut (cariyelerden) sağ ellerinizin mâlik bulunduğu şeyi (seçin)! İşte sana! Bu (bir eşle yetinmek), (adaletten) sapmamanıza / ailenizin çoğalmamasına (ve geçim derdine düşüp harama bulaşmamanıza) / daha yakındır!

Öteden beri tenkitlere hedef hâline gelen İslâm hükümlerinden biri de, "Teaddüd-ü zevcât" diye bilinen "Birden fazla kadınla evlilik müsâadesi"dir ki ekseriyetle bu, bir emirmiş gibi gösterilerek daha ziyade itiraza konu olmuştur. Görüldüğü üzere bu, emir olmak bir yana, teşvik edilen bir şey bile olmayıp sadece bir izin ve ruhsattan öte geçmemiştir. Fakat hayat şartları içinde ele alınınca, Kur'ân'ın bu hükmünün ne kadar yerinde olduğu anlaşılacaktır. Şöyle ki; İslâm'a göre zina hiçbir suretle serbest kılınmadığından, ona sebebiyet verecek tüm şartların tamamen ortadan kaldırılması gerekmektedir. Erkeğin kuvvetli ve sağlıklı, kadınınsa zayıf yahut hasta veya isteksiz olması ya da kısır bulunması hâlinde, ayrıca savaş gibi nedenlerle erkeklerin azalması durumunda bir erkeğin birkaç kadınla evlenmesi zarurî bir hal olabilir. Yine de bu, dinî

bir emir değildir, ikinci ve üçüncü eş olacak kadınlar da buna mecbur değillerdir. Üstelik bu müsåade kayıtsız olmayıp, adalet şartına bağlıdır ki, konuyu araştıranların malumu olduğu vcçhile; bu şartın muhtevası herkes tarafından kolayca yerine getirilebilecek şeyler değildir. Zaten buna riâyet edemeyeceği endişesi taşıyanlara bir kadınla kalmaları emredilmiştir. Artık birçok kadınla nikâhsız ilişkileri normal görenlerin, İslâm'ın hayâtı önem taşıyan bu ruhsatına itirazları, içlerinde bulunan kâfirlik ve münafıklıktan kaynaklanmış bir tür manevî hastalıktan başka bir şey olamaz.

Bu konudaki şartlar, hükümler ve hikmetler hakkında genişçe bilgi sahibi olmak ve imanı tehlikeye sokacak yanlış görüşlere sapmamak için mutlaka bakınız! Rûhu'l-Furkan. 4/548-559

4- O (evlendiğiniz) kadınlara mehirlerini (Allâh tarafından kendilerine ayrılmış) bir farz / bir hediye / dinî bir sorumluluk / olarak (gönül hoşluğuyla ve karşılık beklemeksizin) verin! Ama onlar (hiçbir kimse tarafından mecbur bırakılmaksızın) o (mehir olarak alacakları) şeyin bir kısmından sizin için (bağışlama hususunda) nefis yönünden (ve vicdanen) hoş olurlarsa, artık günahsız ve dertsiz bir şekilde onu (içinize sine sine afiyetle) yiyin!

5- (Ey yetimlere bakanlar! Sizin tasarrufunuz altında yetimlere âit olarak bulunan ve) Allâh'ın sizin için bir kalkınma (vesilesi) kıldığı mallarınızı(, kendini bilmez ve akli kıt) sefihlere vermeyin! (Ana paraya dokunmayarak) onlar(ın malların)dan (ticâret yapıp, kârından) kendilerini rızıklandırın, onları giydirin ve onlara (aklen ve dînen) iyi bilinen bir söz söyleyin! (Nitekim sizin onlara: "Aklınız başınıza geldiği zaman mallarınızı teslim alacaksınız!" gibi sözler söylemeniz gönüllerini hoş edecektir.)

6- Nikâh(a elverişli olabilecekleri bulûğ çağın)a ulaşacakları zamana kadar yetimleri(n akıllarını ve mal kullanımıyla ilgili bilgilerini) deneyin! Eğer (mal muhâfazasıyla alâkalı yönetim bilgisi anlamında) onlardan bir rüş (ve doğruya isabet) sezerseniz, (geciktirmeksizin) hemen mallarını kendilerine verin! Büyüyecekler (de mallarını yönetmeye başlayacaklar) diye acele davranıp da('Onlar yemeden bir an evvel biz yiyelim!' düşüncesiyle, nereye harcandığına bakmadan çarçur ederek) onu israfla yemeyin!

(Velilerden) her kim zengin olduysa iffetli olmaya gayret etsin (de, yetim malına tenezzül etmesin)!

Her kim de fakir oldu ise, (haddi aşmayıp, gösterdiği çaba karşılığı ihtiyacı kadar meşru' ve) ma' ruf (bir yol) ile yesin! Artık kendilerine mallarını verdiğinizde (buna dâir) üzerlerine şahit tutun! Allâh (yaptıklarınızı görüp bilen ve sizi ona göre muhasebe edecek olan) bir Hasib olarak yeterli olmuştur. (O halde dürüstlükten ayrılmayın ve bu konuda belirlenen sınırları zorlamayın.)

7- Ana-baba ile en yakın (hısım)ların (ölüp geride) bırakmış olduklarından, erkekler için de bir nasip vardır, ana-baba ile en yakın (hısım)ların bırakmış olduklarından, kadınlar için de bir nasip vardır. Onun az olanından da, yahut çok olanından da (bu hisse verilmelidir)! (Allâh-u Te'âlâ bunu) kesinlikle ayrılmış bir pay olarak (farz kılmıştır)!

8- (Şer'an mirastan payı olmayan) yakınlık sahipleriyle yetimler ve yoksullar (miras) taksim(in)e şahit olurlarsa, onlara da ondan (bir şeyler) verin ve kendilerine(, daha fazla verilememesinin özrü mâhiyetinde bereket duası ihtiva eden makbul ve) iyi bilinen bir söz söyleyin (ki o sözler başa kakma ifadeleri içermesin)!

9- Arkalarından zayıf bir (nesil ve âciz bir) zürriyet biraksalardı, onlar(ın nasıl bakılacakların)a karşı endişe taşıyacak olan kimseler(, ellerine düşen yetimlerin bakımı hakkında Allâh-u Te'âlâ'dan) son derece korksun (ve kendi çocuklarına yapılmasını istedikleri muameleyi onlara da uygulasinlar)!

Öyleyse (bakımıyla yükümlü oldukları yetimler hakkında, kendi çocuklarına gösterdikleri hassasiyeti taşımama konusunda) **Allâh'tan hakkıyla sakınsınlar da**, (çocuklarına: "Yavrucuğum!" diye hitap ettikleri gibi, yetimlere de tatlı ve) **dosdoğru bir söz söylesinler**.

10- O kimseler ki yetimlerin mallarını bir zulümle (haksız yere) yemektirler; gerçekten onlar, karınları içerisinde ancak (tıka basa) bir ateş yemiş olmaktadırlar. Yakında da (misli görülmemiş) çok alevlendirilmiş pek korkunç bir ateşe gireceklerdir.

11- Allâh onun(; o ölüm döşeğinde bulunan kişinin), kendisini vasiyette bulunacağı bir vasiyet(in yerine getirilmesi) yahut bir borç (bırakmışsa onun edâsın)dan sonra, çocuklarınız(ın miras paylaşımı) hakkında size (şu hükümleri emir ve) vasiyet etmektedir ki; erkek için, iki dişinin payı kadar vardır.

Eğer o (ölüden geriye kala)n (çocuk)lar ikiden fazla olan birtakım kadınlarsa, onun bırakmış olduğu şeylerden üçte ikisi kendilerine aittir. Fakat o (dişi çocuk), bir tek ise onun için (kalan malın) yarı (sı) vardır.

(Ölünün) kendisi için bir çocuk mevcutsa, bırakmış olduğu şeylerden altıda biri anne ve babası içindir; (ama onlar bu hissede müşterek olmayıp,) o ikisinden her biri için (altıda bir pay sabit)dir. **Eğer onun için bir çocuk bulunmuyorsa ve (sadece) ana-babası kendisine vâris olmuşsa, o zaman annesi için üçte bir vardır. Eğer onun için (erkek ve kız, ana-baba bir veya ayrı) kardeşler mevcutsa, o vakit altıda bir annesine aittir.**

(Akrananızdan kimine mirastan pay ayırıp kimini mahrum etmeye yeltenmeyin, siz Allâh-u Te'âlâ'nın vasiyetini tutmaya bakın. Çünkü) **babalarınız ve oğullarınız; bilemezsiniz ki onların hangisi (dünya ve âhirette) fayda bakımından sizin için daha yakındır? Allâh (tarafın)dan bir farz olarak (bu hükümler size meşru edilmiştir)! (Siz yarın kimden fayda göreceğinizi bilmekten âcizken,) şüphesiz ki Allâh (kimin kime faydalı olacağı dâhil her şeyi) dâima (çok iyi bilen bir) Alîm ve (miras taksimi dâhil tüm hükümlerinde son derece isabetli bir) Hakîm olmuştur.**

Câhiliyet devrinde çocuklar ve kadınlar mirastan mahrum edilirken, İslâm bu âyet-i kerîmelerle onların bu zararını gidermiştir. Rivayete göre; Ensârdan Evs ibni Sabit (Radiyallâhu Anh) üç kız çocuğu bırakarak vefat ettiğinde, iki amcaoğlu malın tamamını alıp hanımına ve çocuklarına bir şey vermediler. Hanımı bu hususta Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e şikâyetlenince: "Hele şimdi dön bakayım, Allâh ne buyurur?" cevabını aldı, sonra bu sayfanın ilk âyet-i kerimesi inerek, kadınların da mirastan payı olduğunu beyan ettiğinde, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) vefat eden zatın amcazadelerine malı bölüşmemelerini emretti, ama kızlara ayrılan hisse miktarını açıklayan bir vahiy beklediğini ilettili. Bunun üzerine bu ve bir sonraki âyeti kerime inince: "Evs'in bıraktığından sekizde birini hanımına, üçte ikisini kızlarına bırakın, geri kalanı sizindir!" diye amcaoğullarına emretti.

Ancak burada bazılarının. İslâm'ın kadınlara tanıdığı haklardan sarf-ı nazar ederek, mirastan erkeğin tam, kızınsa yarım hisse alması konusundaki yersiz itirazlarına cevap verecek olursak; evlenirken mehir vermek ve düşün masrafları, aile hayatında ise harcama yükü erkeğe yüklenmişken, miras taksiminde kadına erkekten fazla ya da eşit verilmesi adalete ters düşeceği gibi, harcamalardaki farklı yükümlülük göz önünde bulundurularak erkeğe fazla verilmesi, kadınların menfaatine olan ince bir adalet tatbikidir.

Dolayısıyla böylece erkeğe: "Sana yarım vereceksen tam veriyoruz ama hanımının nafakası sana aittir!" denmiş olmaktadır. Ayrıca erkekle dişi arasındaki yaratılış farkı göz önünde bulundurulduğunda, kadın, erkekte olmayan bazı hususiyetlere sahipse de, para kazanma ve iş yönetme hususunda erkeğin iktisat gücü inkâr edilemez.

Binaenaleyh malın erkeğin elinde bulunması, hem kadın hem de erkeğin menfaatleri bakımından daha faydalıdır Ne var ki; yan payını düşürerek kadını büsbütün mahrum bırakmak da adalet ve genel menfaatlerle bağdaşmayacağından, İslâm her konuda olduğu gibi bu hususta da hem fert

hem de toplum için en faydalı ve hikmetli olan hükmü getirmiştir.

12- Kendileri için (sizden veya başkasından olma erkek veya dişi) **bir çocuk** (veya torun) **bulunmuyorsa, kendisini vasiyette bulunacakları bir vasiyet**(in yerine getirilmesi) **yahut bir borç** (bırakmışlarsa onun edâsın)dan sonra, **hanımlarınızın (ölüp) bırakmış olduğu şeylerin yarısı size aittir.**

Eğer onlar için bir çocuk mevcutsa, bırakmış oldukları şeylerden dörtte biri sizindir.

Eğer size âit bir çocuk bulunmuyorsa, kendisini vasiyette bulunacağınız bir vasiyet(in yerine getirilmesi) **yahut bir borç** (bırakmışsanız onun edâsın)dan sonra, **bırakmış olduğunuz şeylerden dörtte biri o (nikâhınızdaki kadı)nlara aittir. Şayet sizin için bir çocuk mevcutsa, o zaman bırakmış olduğunuz şeylerden sekizde biri onlarındır.**

Eğer (geriye baba ve evlat bırakmayarak ölen) **bir adama veya bir kadına**(, babası ve çocukları olmadığı için asaleten değil de, kardeşleri veya amcaları vasıtasıyla) **kelâle olarak vâris olunuyorsa, onun için (anneden) bir erkek veya bir kız kardeş de varsa, o ikisinden her biri için altıda bir vardır.**

İşte sana! Eğer o (kardeş ola)nlar bu (bir sayısın)dan daha çok iseler, işte onlar üçte bir (hisse)de ortaklırlar. (Ama bu, vasiyet eden tarafından, hakkı olan üçte birden fazlası vasiyet edilerek veya hakkı belli olan bir vârise fazladan vasiyette bulunularak, vârislere) **zarar verici olmaksızın kendisi vasiyet edilecek olan bir vasiyet**(in yerine getirilmesi) **yahut bir borç** (bırakılmışsa onun edasın)dan sonra (geçerlidir)!

Allâh (tarafın)dan **çok önemli bir vasiyet olarak** (bu hükümler size emredilmiştir)! **Allâh** (vasiyetinde âdil davrananıda, zulüm yapanı da çok iyi bilen ve herkese hak ettiği karşılığı verecek olan bir) **Alîm'dir**; (zâlimin cezasını peşin vermeyecek derecede acele etmeyen bir) **Halîm'dir.**

13- İşte sana! Bunlar Allâh'ın (yetimlerle, vasiyet ve mirasla ilgili olarak açıklamış olduğu hükümleri ve) **sınırlarıdır! Her kim** (Allâh-u Te'âlâ'nın hüküm ve taksimine razı gelir ve her konuda) **Allâh'a ve Rasûlüne itaat ederse, onu** (köşkerinin ve ağaçlarının) **altlarından ırmaklar akmakta olan pek değerli cennetlere girdirecektir. İçinde ebedî kalıcılar**(dan biri) **olarak! İşte sana! Ancak bu, pek büyük kurtuluştur!**

14- Kim de (haramları helâl sayarak) **Allâh'a ve Rasûlü'ne isyan eder**(; Onların emir ve nehiyelerini tanımaz) **ve O** (Allâh-u Sübhânehû)nun (iman dâhil tüm) **sınırlarını geçerse, onu da içinde ebedî kalacağı korkunç bir ateşe sokacaktır. Çok alçaltıcı pek büyük bir azap da ona mahsustur!**

Bu âyet-i celîlelerde vârislerin kısımları en güzel bir şekilde tertip edilmiştir. Şöyle ki; vârisin ölüyle vasıtasız ya da vasıtalı ilişkisi göz önünde bulundurulmuş, vasıtasız olan irtibatlar soy veya evlilik olarak değerlendirilmiş, vasıtayla olan alâka ise "Kelâle" diye adlandırılmıştır. Doğrudan doğruya nesep cihetinden meydana gelen birleşme, doğum yakınlığından ibarettir ki, çocuklar ve ana-baba buna dâhildir.

İnsanın ana-babasıyla ve çocuklarıyla olan irtibatı, şeref bakımından en üst düzeyde olduğundan, ilk olarak 11. âyet-i kerîmede onlarla ilgili miras hükümleri açıklanmış, daha sonra 12. âyet-i kerîmede evvela karı-koca hakları bildirilmiştir. Kişinin, birader, hemşire vesâir akraba ile ülfet ve ünsiyeti geride zikredilenlere nispetle daha zayıf olduğundan, kelâle konusu ilk iki kısımdan sonraya bırakılmıştır.

Soy bakımından vâris olanlardan erkek çocuğun hissesi, kızın iki misli olduğu gibi, nikâh sebebiyle vâris olanlar için de, kocanın hissesi kadının iki misli kılınmıştır. Bu durumda kadının çocuğu yoksa bıraktığının yarısı, varsa dörtte biri kocanın, erkeğin çocuğu yoksa bıraktığının dörtte biri, varsa sekizde biri hanımına kalacaktır.

İslâm dışı bazı düzenlerde. Ölenin çocukları kalması durumunda ana-babası vâris olamamaktayken, İslâm hukuku, hisselerin taksiminde adalet esâsını gözetmiş, vârisleri belirlerken de sadece akrabalık derecesini değil, onunla birlikte istifadeyi de göz önünde bulundurarak, ölüye faydası dokunmuş olan uzak akrabayı da mirastan mahrum bırakmamıştır.

Ölecek kişinin, bırakacağı malın üçte birinden fazlasını vasiyet etmesi caiz olmadığından böyle bir vasiyetin, kalan malın üçte birinden fazlası hakkında geçerliliği yoktur. Hadis-i şerifte: "Üçte bir de çoktur!" buyrulduğundan, evlâ olan, üçte birden azını vasiyet etmektir. Ama malı az olup vârisleri de fakir olan kimseler için efdal olan, hiç vasiyette bulunmamaktır. Hiç vârisi olmayanınsa, tüm malını vasiyet etmesi caizdir. Üçte birden fazla vasiyet etmek yahut tüm malı ya da bir kısmını yabancıya vasiyet etmek, vârisleri mahrum etmek için kendisini borçlu göstermek veya kıymetli malı ucuza satmak ya da değersiz bir şeyi pahalıya almak gibi suretlerle vârisleri zarara sokmak, kebâir günahlardan sayılmış ve hadîs-i şerifte: "Yetmiş sene hayır ehlinin ameli üzere bulunduğu halde, vasiyetinde yapacağı bir zulüm nedeniyle son nefesinde kendisine en kötü ameli nasip edilip cehenneme girecek olan bir kişiyle, buna mukabil yetmiş sene şer ehlinin amelini yaptığı halde, vasiyetinde adaleti nedeniyle sonunda kendisine en hayırlı ameli nasip edilerek cennete giren bir kişi" konu edilmiştir. (İbni Mâce. Vasâyâ: 3 No- 2704, 2/902)

15- (Ey kocalar!) Kadınlarınızdan öyleleri ki; (zina gibi) en çirkin işi yapmışlardır, işte sizden olan(;erkek, hür ve mümin) dört kişiden onlar aleyhine şahitlik yapmalarını isteyin! Eğer (vasıfları tutan dört kişi, o kadınların zina yaptığına dâir) şahitlikte bulunurlarsa, (ecelleri gelerek) ölüm kendilerini alıncaya yahut Allâh onlar için (farklı bir hüküm beyan etmek suretiyle) bir yol tayin edinceye kadar kendilerini evlerde tutu(p hapsedi)n!

Ulemâ bu âyet-i kerimenin neshedildiği hakkında görüş birliği içindedir ki, zaten ileride neshedileceği, âyet-i kerimenin kendisinden de anlaşılacaktır. Dolayısıyla Hattâbî (Rahimehullâh)ın da beyanı vechile; bunu "Nesh" olarak görmektense, âyet-i kerimede geçen: "Allâh onlar için bir yol tayin edinceye kadar" ifadesindeki kısa ve kapalı ifadenin sonradan açıklanması olarak değerlendirmek daha uygun olabilir.

Nitekim bu âyette geçen kapalı hüküm, Nûr Sûresi: 2. âyet-i kerimede geçen "Had ayeti" ve lafzan neshedilip, sahih hadislerle hükmünün geçerliliği sabit olan "Recm cezası" ile açıklanmıştır. Gerçi "Nesh" tabirinin tarifleri arasında bu suret de yer almıştır. İslâm'ın başlangıç döneminde zina eden kadınların cezası böyle tespit edilmişken, daha sonra evlilik geçirmeden önce zina edenlere yüz sopa, evlilik geçirdikten sonra zina edenlere ise, taşlanarak öldürülme anlamında recm cezası getirilmiştir.

Ancak şunu da belirtelim ki; İslâm bu konuda şahitlik yapılmasından ve bu cezaların sıkça uygulanmasından yana olmamış, bilakis olayın şahitleri tarafından gizli kapalı tutulmasını teşvik etmiştir. Nitekim iman, adalet, erkeklik ve hürriyet gibi vasıfları tutan dört şahidin, zina suçunun işlendiğini birlikte ve açıkça görmeleri gibi, bir arada bulunması hemen hemen imkânsız olan birçok ağır şartın öne sürülmesi de bunun göstergesidir.

Ayrıca bu cezanın uygulanması için, zina eden kadın ve erkekte; bulûğa ermiş olmak, akıllı olmak, hür olmak ve dinen muteber bir nikâhla cinsî münasebette bulunmuş olmak gibi şartlar aranması da, İslâm'ın bu cezayı herkese uygulamamak hususunda ne denli titiz davrandığını ortaya koymaktadır. Lâkin zina aleni hale gelip, aile hayatını tehlikeye sokacak bir boyut kazandığında, toplum açısından caydırıcı olması ve bu günaha düşenlerin âhirete temiz çıkması gibi nice hikmetlere mebni olarak dinimiz böyle ağır bir cezanın uygulanmasını gerekli kılmıştır.

16- İçiniz(deki kadın ve erkeklerin evlilik geçirmemişlerin)den o iki kişi ki, o (zina suçu)nu işlemişlerdir; artık (kınama ve ayıplama suretiyle) onlara eziyet edin! Ama eğer o ikisi (bu günahtan) tevbe ederler ve (kötü durumları için bir) düzeltmede bulunurlarsa, işte o zaman onlar(ı ayıplamak)dan yüz çevirin. Şüphesiz ki Allâh (tevbe edenlerin tevbesini) dâima (çokça

kabul eden bir) **Tevvâb ve** (tevbekârları çok esirgeyen bir) **Rahîm olmuştur.**

Müfessirlerin beyanı üzere; burada zina edenlere yapılması emredilen eziyet: "Allâh'tan korkmadınız mı? Hiç mi utanmadınız?" gibi sözlerle yapılacak bir kınama ve ayıplamadır ki; dille yapılacak tekdîrin, akıllı bir insan hakkında dayaktan daha müessir olacağı aşikârdır. Ancak şu bilinmelidir ki; bu âyet-i kerîme sıralamada sonra ise de, iniş bakımından hapis emrinden öncedir. Buna göre zinanın cezası olarak; önce eziyet sonra hapis âyeti inmiş, daha sonra Nûr Sûresinin ayetiyle bu hükümler kaldırılıp yüz sopa cezası getirilmiştir. En sonunda Mâ'iz hadisiyle bu hüküm özelleştirilip, evlilik geçirmiş olanlar hakkında yüz sopa cezası kaldırılarak ceza recme dönüşmüştür. Evlilik geçirmemiş olanlar hakkındaysa yüz sopa hükmü kalmıştır. "Bir önceki âyet kadın kadına, bu ise erkek erkeğe fuhuş yapanlar hakkındadır!" diyenlere göre ise, burada nesh yoktur. Bu manaya göre; imam-ı A'zam (Radiyallâhu anh)ın: "Livatada had cezası yoktur, ancak ta'zîr(; hâkimin takdir edeceği, kınama, dayak veya hapis cezalarından biri) vardır!" şeklindeki fetvası da açık bir delile dayanmış olmaktadır. (Nesefî)

17- Allâh'ın (kabulünü) **üstlendiği tevbe, ancak o kişiler için** (geçerli)dir ki; **kötü bir şeyi bilgisizce işlerler de, sonra** (ölüm öncesine kadar) **yakın** (sayılacak olan geniş) **zamandan birinde tevbe ederler, işte sana! Onlar ki, Allâh onların tevbelerini kabul etmektedir. Allâh dâima** (kullarının pişmanlıklarını çok iyi bilen bir) **Alîm ve** (tövbekarlara azap etmeyen bir) **Hakîm olmuştur.**

18- O (makbul) **tevbe, onlardan birine ölüm geldiğinde: "Gerçekten ben şimdi tevbe ettim!"** diyene kadar sürekli kötü şeyler yapmakta olan kimseler için (geçerli) **değildir, kendileri kâfirler olarak ölen kimselerin** (âhiretteki tevbeleri) **de** (kabule şâyân) **değildir. İşte sana! Onlar ki; Biz kendileri için çok acı verici büyük bir azap hazırlamışızdır.**

19- Ey iman etmiş olan kimseler! (Yakın vârislerinizin ölümüyle sahipsiz kalan) **kadınları zorla miras olarak almanız sizin için helâl olmaz! Kendilerine** (ihtiyacınız olmadığı halde, mallarına rağbetinizden dolayı onları boşamayıp da, mehir olarak) **vermiş olduğunuz şeyin bir kısmını** (ele geçirip) **gideresiniz diye onları**(n başkalarıyla evlenmesini) **engellemeyin. Ancak** (eziyet, aşırı geçimsizlik ve namussuzluk gibi) **apaçık çirkin bir şey yapmış olmaları müstesna!** (Bu durumda onlardan boşama bedeli isteme hakkınız vardır.)

Kendileriyle iyi bilinen bir yolla geçinin(; onlara karşı insafı davranmayı ve güzel konuşmayı terketmeyin)! **Eğer onlardan hoşlanmazsanız**(, yine de sabredin), (zira) **umulur ki siz bir şeyi hoş karşılamazsınız, ama Allâh onda pek çok hayır takdir etmiştir.**

20- Siz bir eşi (boşayıp onu)n **yerine diğer bir eşi** (nikâhınızın altına alarak, onu boşadığınızla) **değişmek isterseniz ve o** (nikâhınızda bulunan kadı)nlardan **birine** (mehîr olarak) **çokça mal da vermişseniz, artık on(a** verdiğiniz mal)**dan hiçbir şeyi** (geri) **almayın.** (Suçsuz bir kadından mehri geri almayı kendinize yakıştıramayacağınızdan, boşama sebebi olarak) **bir iftira** (düzmek) **ve** (ona) **açık bir günah** (yüklemek üzere kendinizi hazırlayıp da, âhirette büyük bir azaba namzet) **olarak mı onu alacaksınız?**

21- (Cima etmek veya birleşme imkânı bulabilecek şekilde baş başa kalmak suretiyle) gerçekten bir kısmınız diğer bir kısma ulaşmışken, onlar (nikâh akdiyle) **sizden kuvvetli ve güvenilir bir söz de almışlarken, onu nasıl** (geri) **alabilirsiniz?**

22- Babalarınızın nikahlamış olduğu kadınlarla evlenmeyin, (câhiliyet devrinde) **geçmiş olan gerçekten müstesna!**

Çünkü şüphesiz bu (şekilde üvey annelerinizi nikahlamanız), **çok çirkin bir iş ve** (hem Allâh, hem de müminler katında) **bir buğz**(-u nefret sebebi) **olmuş, yol bakımından da** (izleyicisi için)

çok kötü olmuştur.

Câhiliyet devrinde üvey anne ile evlenmek nefret nikâhı diye adlandırılır, ondan doğan çocuğa da "Nefret edilen ve hakir görülen" anlamında "Makît" denilirdi. Fahrurrâzî (Rahimehullâh)ın beyan-ı vechile; çirkinliğin, aklî, şer'î ve âdî olmak üzere üç mertebesi vardır. Burada geçen "Fahişe" tabiri, bu işin aklen çirkinliğine, "Makt" tabiri, dinen çirkinliğine, "Ne kötü bir yoldur!" ifadesi ise, örf ve âdet yönünden kötülüğüne temas etmiştir.

23- Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, o sizi emzirmiş olan (süt) anneleriniz, süttten kız kardeşleriniz, hanımlarınızın anneleri ve kendileriyle (gerdeğe) girdiğiniz hanımlarınızdan olma himayelerinizde bulunan üvey kızlarınız(la evlenmeniz) size haram kılınmıştır.

Eğer siz onlarla (zifafa) girmiş değilseniz, o zaman (kendilerinden ayrılmanız yahut ölmeleri hâlinde kızlarıyla evlenmeniz hususunda) sizin üzerinize hiçbir günah yoktur.

Bir de sulplerinizden (gelmiş) olan (öz) oğullarınızın helâlleri ve iki kız kardeş arasında (bir nikâhta) birleştirme yapmanız (size yasaklanmıştır).

Geçmiş(te câhiliyet devrinde işlenmiş) olan kesinlikle müstesna! Şüphesiz ki Allâh (İslâm'dan önce yapılanları) dâima (çokça bağışlayan bir) Gafûr ve (Müslüman olduktan sonra tevbe edenlere çok acıyan bir) Rahîm olmuştur.

Ayet-i celîlede geçen "Anne" tabirine; öz anne, anneanne ve babaanne dâhil olduğundan, kaç batın yukarı çıkarsa çıksın bunlarla evlenmek haramdır. Yine böylece; insanın kendi kızı, oğlunun kızı, kızının kızı kaç batın aşağı inerse insin nikâhları haramdır.

Âyet-i celîlede geçen "Kız kardeşler" tabiri; ana-baba bir kardeşe de, ana bir ya da baba bir kardeşe de şâmil olduğundan, bütün kız kardeşlerin nikâhı haramdır. Yine bu tabir, kişinin hala ve teyzesini, babasının ve annesinin ana-baba bir veya ana bir yahut baba bir tüm kardeşlerini içine aldığından bunlarla da evlenmek haramdır. "Sütanne", öz anne gibi haram olduğundan, onun hakkında da anne tabiri kullanılmıştır. Sütannenin annesi, kızı ve kız kardeşinin nikâhları, ayrıca soy cihetinden kimler haramsa, süt yönünden de onların nikâhı haramdır.

Bir kadının sütanne olabilmesi için, iki sene olan süt müddetini bitirmemiş olan bir çocuğun velev bir defa olsun, onun memesinden süt emmesi veya memeden sağılmış bir sütü içmesi gereklidir. Bu sütün çocuğun midesine ağız ya da burun yoluyla ulaşması ya da emzikle verilmesi eşit olduğu gibi, bu sütün az veya çok olması arasında da bir fark yoktur. Süt veren kadının bakire veya hayızdan kesilme yaşına ulaşmış olması arasında da bir fark yoktur. Ancak dokuz yaşından küçük olamaz!

"Kayınvalide", onun annesi ve babasının annesi kaç batın yukarıdan nenesi de olsa nikâhı helâl olmaz! "Üvey kızlar", ekseri üvey babalarının evinde bulunduğundan burada îzâh için bu husus konu edilmiştir. Yoksa üvey babanın evinde bulunsun ya da bulunmasın, bir kadınla evlenip gerdeğe girdikten sonra onu boşasa bile o kadının kızı üvey babasına helâl olmaz. Ancak nikahlanıp da cima olmaksızın ayrılırlarsa, o zaman üvey kızı nikâh etmekte bir günah yoktur! Bir kişinin öz oğlunun evlenip boşadığı veya ölüp geriye bıraktığı kadınla evlenmesinin haram olduğu açıklanırken getirilen: "Sulplerinizden" kaydı, evlatlığın hanımıyla evlenmenin haram olmadığını belirtmektedir. En son hüküm olarak; iki kız kardeşin bir nikâhta birleştirilmesinin haram olduğu, bunun nikâhla bile olsa o akdin fâsîit olup nikâhın geçersiz bulunduğu açıklanmıştır ki, bu durumda birinci nikâh geçerli olup ikincisi fâsittir.

Görüldüğü üzere İslâm, soy yakınlığı, hısımlık ve süt sebebiyle birtakım mahremiyetler ve yasaklıklar teşrî' etmiştir ki, bütün bunların birçok sebep ve hikmetleri vardır. Geniş malumat için bakınız: Rûhu'l-Furkûn: 4/665

24- (Cariyelerden) sağ ellerinizin mâlik bulunmuş oldukları dışındaki kadınlardan (evlilikle)

korunmuş olanlar(ın) da (nikâhı size haram edilmiştir)!

(Bu sayılanlarla evlenmenizin yasaklığı,) **üzerinize Allâh'ın bir yazısı olarak** (tayin edilmiştir)! **İşte size! Zinaya sapmayanlar ve** (kendilerini fuhuştan) **koruyan kimseler olarak, bu** (sayıla)n (yasak)ların ötesinde bulunan (kadın)ları mallarınız(dan vereceğiniz mehir) ile (nikahlamak) istemeniz sizin için helâl kılınmıştır.

Artık onlardan hangisiyle (nikahlanarak) **faydalandıysanız, kesinlikle belirlenmiş bir şey olarak mehirlerini kendilerine verin. Ama tayin edilen miktar** (ile mehri sınırladık)dan sonra, (mehrin artırılması, eksiltilmesi veya tamamen düşürülmesi gibi,) **karşılıklı rıza ile hakkında anlaşmaya vardığınız şeylerde sizin üzerinize hiçbir günah yoktur.**

Şüphesiz ki Allâh (evlilikleriniz dâhil, tüm konularda sizin yararınıza olacak meseleleri) **dâima** (çok iyi bilen bir) **Alîm ve** (soyları korumanızı sağlayacak nikâh akdiyle ilgili tayin ettiği hükümlerde tam isabet ve hikmet sahibi bir) **Hakîm olmuştur.**

Bu âyet-i celîlenin zahirî ifadesinden, bu ve bir önceki âyet-i kerîmede zikredilen kadınların dışındakilerle evlenmenin helâl olduğu anlaşılırmaktaysa da, sünnetteki bazı deliller bunların dışında kalan bazı sınıfların da haram olduğuna delâlet etmektedir.

Nitekim bir kadınla halasının veya teyzesinin bir nikâhta birleştirilmesi; üç talakla boşanan bir kadının başka bir kocayla evlenip birleştikten sonra boşanmadan eski kocasıyla nikâhlanması; iddet bekleyen bir kadının bu süre zarfında başka biriyle evlenmesi; dört hanımı olanın beşinciyle evlenmesi; dinden dönmüş mürtet bir kadınla, yeniden İslâm'a girmedikçe evlenilmesi; putperest ve ateşperest kadınların nikâhı gibi bazı evlenmelerin haramlığı bu âyet-i celîlelerde ifade edilmemişse de, haklarında hadîs-i şerifler mevcut olduğundan, nikâhı haram olanlara dâhildirler.

Âyet-i celîlede geçen: "Bunların dışındakilerin nikâhını mallarınızla talep etmeniz size helâl kılındı" ifadesi, mehri nikâhın şartlarından olduğunu göstermektedir; buna göre mehir konusundan kıyılan nikâhlar geçerliyse de, mutlaka bir mehir ödenecektir ve bu, ilim öğretmek, bir süre hizmet etmek gibi menfaatler kabilinden olmayıp, mutlaka mal cinsinden olacaktır. Bu hususta geniş malûmat için bakınız: Rûhul Furkan. 4/560-563.

Burada geçen "İstimtâ" tabiri, sapık Şî'a fırkasının iddia ettiği müt'a nikâhından bahsetmemektedir. Bilakis Zeccâc ve Taberî gibi ulemânın beyanları vechile; şartlarına uygun olarak nikahlanıp cima edilerek kendilerinden istifâde edilen kadınlara mehirlerinin verilmesini konu etmektedir. Nitekim Ehli Sünnete göre müt'a nikâhı haramdır ve bu suretle yapılan birleşmeler zinadır.

25- İcinizden herkim (kölelikten) **korunmuş** (hür ve) **imanlı kadınlarla evlenmeye güç yetiremezse, sağ ellerinizin mâlik bulunmuş olduğu imanlı genç cariyelerinizden biriyle** (nikahlansın)!

Allâh imanınızı hakkıyla bilendir. (Siz ise sadece zahiri ifadelerle yetinmelisiniz. Dolayısıyla 'İnandım!' diyenin iç yüzünü araştırmayın ve onlar köle, siz hürsünüz diye böyle bir nikâhtan çekinmeyin. Zira dininiz İslâm, babanız da Âdem (Aleyhisselâm) olması itibarıyla) **bir kısmınız diğer bir kısımdandır!**

O halde sahiplerinin izniyle o (câriye kadı)nları, (açıkça) **fuhuş yapmayan,** (gizlice) **dostlar tutmayan,** (zinadan) **korunmuş** (namuslu) **kadınlar olarak nikâh edin ve** (eksiltme, geciktirme gibi zararlar yapmaksızın) **ma'ruf ile mehirlerini kendilerine verin.**

Artık o (câriye ola)nlar (evlilikle) **korundukları zaman, eğer** (zina gibi) **çok çirkin bir iş yapacak olurlarsa, işte onlar üzerine düşen;** (kölelikten) **korunmuş olan** (hür ve evlilik geçirmemiş) **kadınlar üzerine gereken** (yüz sopa) **azâb(ın)ın yarısıdır.**

İşte sana! Bu (cariyelerle evlenme izni), **icinizden** (zina günahının) **sıkıntı(sın)dan korkmuş olan kimse içindir. Yine de** (cariyelerle evlenmeyip) **sabretmeniz sizin için daha iyidir.**

Allâh (İslâm'dan önce işlenmiş olan günahları çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur**; (kullarına çok acıdığı için onlara bu müsâadeyi vermiş olan bir) **Rahîm'dir**.

26- Allâh ister ki; (bilmediğiniz kârlarınız hakkında) **size iyice açıklamada bulunsun, sizden önceki** (nebler ve sâlih)lerin (izledikleri) **yollarına sizi de ulaştırсын ve sizi** (yaptığınız yanlışlardan) **tevbeye muvaffak kılsın!**

Allâh(, kullarına gerekli olan kanunları çok iyi bilen bir) **Alîm'dir**; (o hükümleri tespit ederken isabetli hüküm veren bir) **Hakîm'dir**.

27- (Evet!) Allâh sizin günahlarınızı bağışlamak ister.

Şehvetlerin(in) peşine düşen o kimselerse, çok büyük bir meyille (haktan) iyice sapmanızı isterler.

28- Allâh sizden (ağır yükleri) **hafifletmek ister. Çünkü insan** (fitrat itibarıyla şehvânî duygulara karşı sabrı) **zayıf olarak yaratılmıştır.**

29- Ey iman etmiş olan kimseler! Sizin karşılıklı rızanızdan kaynaklanan (meşru) **bir tür ticâret olmaksızın**(, şerî'âtın serbest kılmadığı faiz, kumar ve gasp gibi) **bâtıl** (yollar) **ile aranızda** (birbirinizin) **mallarınızı yemeyin!** (İntihar etmek yahut canınızı tehlikeye atmak suretiyle) **kendilerinizi öldürmeyin / nefisleriniz** (mesabesinde olan mümin kardeşleriniz)**i öldürmeyin !**

(Ey ümmet-i Muhammedi) **Şüphesiz ki Allâh size dâima** (çok acıyan bir) **Rahîm olmuştur.** (Bu yüzden; Yahudilere kendilerini öldürmeyi emretmişken, bunu size yasak ermiştir.)

Ebû Hureyre (Radiyallâhu anh)dan rivayet edilen bir hadîs-i şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: "Her kim bir dağdan yuvarlanarak kendisini öldürürse, o kişi cehennem ateşindedir ki, hiç çıkmamak üzere ebediyyen orada yuvarlanacaktır! Her kim bir zehir yutarak kendisini öldürürse, onun da zehiri eline verilecek ve cehennem ateşinde hiç çıkmamak üzere ebediyyen onu yutacaktır! Her kim de kendisini bir demirle öldürürse, onun da demiri elinde bulunacak ve cehennem ateşi içerisinde hiç çıkmaksızın ebediyyen onu karnına vuracaktır!" (Buhâri, Tıb: 55, No: 5442; Müslim, İman: 47, No: 109) Bu hususta geniş malûmat için bakınız: Rûhu'l Furkan: 5/35-37

Tabi ki; cehennemde ebedî kalma cezası, yaptığı haram bir işi helâl görerek işleyen ve bu suretle kâfir olan kimseler hakkındaysa da, bu gibi hadîs-i şerifler intihar suçunun ne kadar büyük cezaları mûcip olacağını açıklamak için caydırıcı nitelikte zikredilmişlerdir.

30- İşte sana! Her kim (yanlışlıkla veya kısas yoluyla değil de, başkasına) **bir saldırı ve** (kendini azaba müstehak etmesi nedeniyle nefesine) **bir haksızlık olarak bunu**(; intihar ve başkasını öldürme gibi haramları) **yaparsa, yakında onu** (azabı çok şiddetli) **büyük bir ateşe girdireceğiz.**

İşte sana! Bu (cehenneme girdirme işi), **Allâh'a göre pek kolay olmuştur!** (Zira Kendisi hakkında hiçbir işte zorluk düşünülemez gibi, isteğine engel çıkaracak bir güç de yoktur.)

Âyet-i celîledeki cehenneme girdirilme tehdidi, bu günahları helâl görerek yapan hakkında ebedi olarak, değilse, affolma ümidi mevcut olmakla birlikte muvakkat olarak gerçekleşecektir.

Zira Ehl-i Sünnet'e göre; intihar ve adam öldürmek dâhil hiçbir büyük günahın işlenmesi sahibini kâfir etmez! Cehennemde ebedî kalmak ise kâfirlere mahsus bir cezadır!

31- (Allâh ve Rasûlü tarafından) kendisinden yasaklanmakta olduğunuz (o kötü) **şeylerin büyüklerinden sakınırsanız, Biz de sizden** (diğer) **kötü işlerinizi** (ve küçük günahlarınızı)

örteriz ve sizi (cennet gibi) pek şerefli bir mekâna girdiririz.

32- (Ey erkeklerin ganimet almasını kıskanıp, kendilerinin mirastan yarım hisse almasına karşı gelen kadınlar!) **Allâh'ın**, (para ve makam-mevki gibi) **kendisiyle bir kısmınızı diğer bir kısma karşı üstün kıldığı** (dünyevî) **şeyleri** (kıskanıp da, kadere rızasızlık göstererek, o faziletlerin onlardan alınıp size verilmesini) **temenni etmeyin.**

Erkekler için de kendi kazandıklarından bir pay vardır, kadınlar için de kendi kazandıklarından bir nasip vardır. Siz (insanlara verileni isteyeceğinize, bitmez tükenmez hazinelere sahip olan) **Allâh'tan fazl(-u ihsân)ını isteyin** (de onlara verdiğinin bir mislini size de versin).

Şüphesiz ki Allâh (kimin neyi hak ettiği dâhil) **her şeyi dâima** (hakkıyla bilen bir) **Alîm olmuştur.**

33- (Ölen) **ana, baba ve** (erkek veya dişi) **en yakın** (hısım)ların bırakmış olduğu (mal cinsi) **şeylerden her biri için**(, kardeşler ve amcaoğulları gibi) **vârisler tayin ettik.**

(Ölümünüz durumunda birbirinize vâris olacağınıza dâir sözleşmek üzere) **yeminlerinizin / sağ ellerinizin /** (kendileriyle) **akit yapmış olduğu o kimselere gelince; işte onlara da hisselerini verin. Şüphesiz ki Allâh** (miras taksimi dâhil, yapmakta olduğunuz) **her şeye dâima** (hakkıyla şahitlik eden bir) **Şehîd olmuştur.**

Câhiliyet döneminde antlaşmalı olan insanlar birbirine: "Kanım kanın, harbin harbim, barışın barışım, sen benim vârisim, ben de senin vârisinim!" derler ve birinin ölmesi hâlinde diğeri, kalan malın altıda birini alırdı. Âyet-i celîlede: "Yeminlerinizin akit yaptığı kimselere hisselerini verin!" cümle-i celîlesiyle açıklanan bu hüküm İslâm'ın başlangıcında sabit iken, daha sonra gelen: "(Birbirine vâris olma bakımından) akraba olanların kimi, kimine daha yakındır!" (Ahzâb Sûresi: 6'dan) âyet-i kerîmesiyle neshedilmiş ve böylece akraba dışındakilerin varisliği iptal edilmiştir. (Celâleyn. Hâzîn)

34- Allâh'ın, (üstün akıl, güzel yönetim, fazla güç, kararlılık, istikrar, sakal ve sarık ¹¹ gibi birtakım özelliklerle) **bir kısımlarını diğer bir kısma karşı üstün kılmış olması ve mallarından harcamış oldukları şeyler sebebiyle erkekler**, (aile içi emir ve yasak koyma hususlarında) **kadınlar üzerine son derece** (hâkim ve) **kaimdirler.**

İşte o iyi kadınlar (Allâh-u Te'âlâ'ya) **itaatkâr** (ve kocalarının haklarına vefâkâr)dırlar ve **Allâh'ın** (kendilerini muvaffak edip) **koruması sebebiyle** (kocalarının) **gıyâb**(ında namuslarını ve mallarını) **koruyucudurlar.**

Ama o kadınlar ki, itaatsizlik(, baş kaldırma ve geçimsizlik)lerinden **endişe etmektesiniz; artık onlara** (Allâh'ın azabını hatırlatarak) **öğüt verin**, (nasihat kâr etmezse, sırtınızı dönerek veya başka bir yatağa giderek) **yataklarda kendilerini terk edin ve** (bu da itaatlerini sağlamaz da, yuvanın devamı için başka bir çare kalmadığını görürseniz, o zaman boşanmaktansa, yara bere bırakmayacak şekilde hafifçe) **onları dövün! Şayet** (dik başlılığı bırakıp) **size itaat ederlerse, artık onlar aleyhine** (eziyet ve kınamayla alâkalı) **bir yol aramayın** (ve onlara karşı güç denemesi yapmaya kalkışmayın). **Şüphesiz ki Allâh dâima** (size karşı üstün güce sahip olan bir) **Alîyy ve** (suçlarınıza karşı size azap etmeyerek büyüklük gösteren bir) **Kebîr olmuştur.**

(O halde siz de eliniz altında bulunan eşlerinize zulmetmeyip, kendilerine aflu muâmele yapın.)

¹¹ (Keşşâf, Nesefî)

35- (Ey yetkililer!) **Eğer o** (karı-koca) **iki(li)sinin aralarının açılmasından endişe ederseniz, o zaman bir hakem onun ehlinden, bir hakem de bunun ailesinden** (olmak üzere arabulucu

olarak her ikisine birer hakem) **gönderin! Eğer** (karı-kocadan) **o ikisi** (iyi niyet taşıyıp) **bir düzeltme yapmak isterlerse, Allâh** (hakemlerin güzel gayreti sebebiyle) **o ikisi arasında** (bir kaynaşma ve) **uyum meydana getirir. Şüphesiz ki Allâh** (hakemlerin ve karı-kocanın her birinin niyet ve kastını) **dâima** (çok iyi bilen bir) **Âlîm ve** (karı-kocadan hangisinin zulme başvurduğundan tam manasıyla haberdâr olan bir) **Habîr olmuştur.**

Bu âyet-i celileler, küçük bir toplumu temsil eden aile kurumunun yönetim ve korunmasıyla ilgili önemli ipuçları vermekle birlikte, yuvanın devamını tehdit eden tehlikeleri de bertaraf edecek yöntemleri vuzûha kavuşturmuştur. Evvela; her kurumun bekâsının düzene muhtaç olduğu, düzen temininin ise bir yöneticiyle sağlanacağı hususu herkesin malumudur. Bunu göz önünde bulunduran Şâri' Te'âlâ Kendi bağıışı ve kulun gayretinden ibaret vehbî ve kesbî üstünlükleri sebebiyle, erkeği aile reisi olarak tayin etmiştir ki; yöneticilerde zekâ, hafıza, kuvvetli anlayış, karar ve istikrar gibi özelliklerin bulunması gerektiği, bu vasıfların birçoğunun da ekseriyetle erkeklerde bulunduğu göz ardı edilemez. Karı-koca arasında meydana gelen sürtüşmeler, yuvanın yıkılmasına ve çoluk-çocuğun perişan olmasına sebebiyet verecek raddeye ulaştığında, kullarına herkesten ziyâde acıyan Allâh-u Te'âlâ bunu engellemek için aile reisi olan kocaya bu hususta üç merhaleli bir uygulama öğretmiştir ki, birinci basamak; kocasının meşru isteklerine karşı yaptığı isyanlara karşılık, âhirette azap olunacağına dâir kadına vaaz-u nasihatte bulunmaktır. Bunun etkisi görülmesi hâlinde başka bir yola başvurulmaz.

Ama bunun fayda vermediği görülürse ikinci merteye olarak; aynı yatakta sırt dönmek veya başka yatağa geçmek suretiyle cimayı terk etmek öngörülmüş, bunun da netice vermediği anlaşıldığında, en son çözüm olarak hafifçe dövme ameliyesi devreye sokulmuştur ki, bu dövmenin şiddetli ve peş peşe olmaması, aynı yere rast gelmemesi, yüz gibi kıymetli uzuvlardan sakınılması, kamçı ve sopa gibi aletler kullanılmayıp, el, mendil ve misvak gibi hafif şeylerin tercih edilmesi tavsiye edilmiştir Tabi ki bu, karı-koca arasındaki normal ilişkilerde ve basit münâkaşalarda söz konusu olmayıp, ancak boşanmaya sebebiyet verecek derecede önemli geçimsizlikler vuku bulduğunda başvurulacak bir yöntemdir.

Yine de Rasûlüllah (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Hanımlarını dövenler asla sizin hayırlılarınız değildir." (Beyhâki es-Sünenü'l - Kübrâ, No: 14775, 7/496) buyurarak evlâ olanın, ne olursa olsun dövmeye teşebbüs etmemek olduğuna işaret etmiştir ki, Rasûlüllah (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in de hayatı boyunca bir kadına el kaldırmak bir yana, incitici bir söz dahi söylediği rivayet edilmemiştir. Bu da çözüm getirmediği takdirde yine boşanmaya başvurulmayıp, iki taraftan da arabulucu hakemler tayin edilmesi yetkililere emredilmiştir. (Hâzîn, Âlûsî)

Günümüz meâlcilerinin ekserisi bu âyet-i kerimelerin doğru manasını açıklamışlarsa da, bir iki tanesi, güya İslâm'ı kötü göstermemek adına tenzih yapayım derken tahrife düşmüş ve kimi: "Darb" kelimesinin geçtiği cümleyi: "...nihayet onları evden çıkarın / buldukları yerden başka yere gönderin" şeklinde tercümeyle kalkışmıştır. Bu mana; burada olduğu gibi, "Darb" kelimesinin harfi cersiz kullanıldığı yerlerde lügat açısından hiçbir temele dayanmamakla birlikte; yuvanın dağılmaması için bu kadar önlemler alan dinimizin hedeflediği gayeyle taban tabana zıttır. Zira kadınları evden çıkarmak ve başka yere göndermek, tamamen kontrolsüzlük ve soğukluk sebebi olabileceği gibi, asrı saadetten günümüze kadar din adına böyle bir uygulama duyulmamıştır. Şayet bu mana doğru kabul edilecek olsaydı, elbet bu güne kadar bunu anlayıp tatbik sahasına çıkaran bir âlim olurdu. Kimi de: "... ve sonra onlarla cinsi ilişki kurun" şeklinde terceme etmiştir. Evet! Bu manaya yakın bir anlam bazı lügatlerde mevcutsa da bu, Rasûlüllah (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'den bu güne dek nakledilemeyen bir mana olmadığından bu makamda uydurma sayılabileceği gibi, emredilen merhaleler arasında da uygun biryer bulamamaktadır Zira nasihatten sonra yatakların ayrılması emredilmişken, bu iki çözümün sonuç vermediği yerde cima emri verilmesinin, daha sonra da: "İtaat etmeleri hâlinde onlara karşı bir yol aramayın" buyrulmasının manasını bize hangi akıllı açıklayabilir? Bu hususta geniş malûmat için bakınız: Rûhu'l Furkan: 5/74-93

36- (Ey kullar!) Allâh'a (kulluk ve) ibadet edin! Ona hiçbir şeyi ortak etmeyin. Babayla anaya, (kardeş ve amca gibi) yakınlık sahibine, yetimlere, yoksullara, (soy veya mekân bakımından) yakınlık sahibi komşuya, (soyu veya evi) uzak komşuya, (eş, yol arkadaşı ve ders arkadaşı gibi) yanındaki arkadaşına, yolda kalmışa ve sağ ellerinizin mâlik olduğu şeylere(; köle ve işçilere) tam bir iyilikle (muamele edin)! Şüphesiz ki Allâh, çokça kibirli (olduğu için akraba ve komşularına iyi davranmayan) ve (üstünlüklerini sayarak insanlara hava atıp) ziyâde böbürlenici olmuş kimseyi sevmez(, bu davranışlarına rıza göstermez).

37- O (böbürlenmiş şımarık) kimseler ki; hem cimrilik yaparlar, hem de insanlara cimriliği (tavsiye ve) emrederler ve Allâh'ın fazlından kendilerine vermiş olduğu (zenginlik ve ilim gibi) şeyleri gizlerler. Biz de o kâfirler için çok alçaltıcı büyük bir azap hazırlamışızdır.

38- O kimseler ki; ne Allâh'a, ne de o son güne inanmadıkları halde (sırf) insanlara gösteriş için mallarını harcamaktadırlar(; işte onlar yakın arkadaşları olan şeytana uymuş kimselerdir). Her kim ki şeytan ona yakın bir arkadaş olmuştur, artık o, bir arkadaş olarak ne kadar da kötü olmuştur!

39- Allâh'a da o son güne de inansalardı ve Allâh'ın kendilerini rızıklandırmış olduğu şeylerden (O'nun yoluna) verselerdi, onlar aleyhine ne (gibi bir zarar) olurdu? Allâh onları(n ne niyetle harcama yaptıklarını) dâima (çok iyi bilen bir) Alîm olmuştur.

40- Muhakkak ki Allâh bir (kimsenin hak ettiği sevabı noksan ederek yahut hak ettiğinden fazla azap ederek) zerre ağırlığına bile zulüm yapmaz.

Eğer o (amel) güzel bir şeyse, O onu (sevap bakımından) katlar ve (sahibine) Kendi katından pek büyük bir ecir verir.

41- (Habîbim! Seni inkâr edenlerin hâli) nasıl olacak o zaman ki; her ümmetten(, kendileri hakkında) bir şahit (olmak üzere peygamberlerini) getireceğiz, seni de işte şunlar üzerine bir şahit olarak getireceğiz?

42- O kimseler ki kâfir olmuşlar ve o Rasûl'e isyan etmişlerdir, işte o gün onlar (utançlarından dolayı); ne olaydı da yer kendileriyle bir edilseydi (ve böylece yok olup gitselerdi) diye arzu edecektir.Ama (bütün uzuvları kendileri aleyhine şahitlik yapacağı için, kendileriyle alâkalı) hiçbir haberi Allâh'tan gizleyemeyeceklerdir.

43- Ey iman etmiş olan kimseler! Siz sarhoş kimselerken, söylediğiniz şeyi(n ne anlama geldiğini) bilinceye kadar, bir de siz cünüpken gusledinceye kadar namaza yaklaşmayın! Ancak yoldan geçen (seferi) kişiler ol(up su bulamamanız durumunda teyemmüm al)manız müstesna! (Çünkü bu durumda teyemmümlerle namaz kılabilirsiniz.)

Eğer siz (suyu kullanmanıza mâni olacak bir şekilde) hasta kimseler yahut bir yolculuk üzere (bulunanlar) olduysanız veya sizden biri (def-i hacet yapıp da) abdest bozma yerinden geldiyse, ya da kadınlarla (cima etmek suretiyle) birbirinize dokunduysanız ve (abdest veya gusül almak için) bir su bulamadıysanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin de (onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi (kaplar şeklinde sıvazlayarak) meshedin.

Şüphesiz ki Allâh (kullarına) dâima (çok kolaylık dileyen ve ruhsatlar veren bir) Afüvv ve (günahları çokça bağışlayan bir) Ğafûr olmuştur.

Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmede sarhoş ve cünüp olan kimseleri namaza yaklaşımdan nehyedişinin ardından; hasta, yolcu, abdestsiz ve su bulamayan kimselerin namazı teyemmümlerle kılacaklarını beyan etmiş ve bunun için dört sebep açıklamıştır:

Birincisi; hastalıktır ki, bu da üç kısımdır; su kullanıldığı takdirde ölüme sebebiyet verecek büyük yaralar ya da çok acı çecktirecek kırıklar şeklindeki ilk iki kısımda âlimler teyemmüme cevaz vermişler, vücutta bir çirkinlik ve ayıp bırakacağından korkulan hastalıklarda ise bunu caiz görmemişlerdir.

İkincisi; yolculuktur ki, fıkhâ göre seferi sayılan mesafede yolculuğa çıkan kişinin, su bulamaması durumunda teyemmüm yapmasının cevâzı bu âyet-i celîleden anlaşılmaktadır. Zaten teyemmüm ruhsatının iniş sebebi, "Müraysî" gazvesinde Âişe (Radiyullâhu anhâ)nın, kız kardeşinden emânet aldığı gerdanlığı kaybetmesi neticesinde onu aratmak üzere gönderilen iki kişiyi beklerken Rasûlüllâh (Sallüllâhu Aleyhi ve Sellem) ve ashabının sabah namazı vakti çıkacağı halde su bulacakları yere ulaşamamaları" hadisesidir.

Üçüncüsü; büyük ve küçük abdestsizlik halleridir ki, burada geçen "Ğât" kelimesi, abdesti bozan her şeyi manen içine almaktadır. Bu konuda geniş malûmat ilmihallerde mevcut olmakla birlikte, ihtilâflı bazı konuların tahlili, ilgili âyet-i kerimenin tefsirinde yapılmıştır.

Dördüncüsü; kadınlara dokunma ifadesidir ki, sahabe ve tabiinin ekserisine göre bundan maksat; cinsî manada bir temastır, yoksa kadınla erkeğin derilerinin birbirine sürtünmesi anlamında bir dokunma mevzuu bahis değildir. Bu hususta geniş malumat için bakınız: Rûhul Furkan: 5/165-183

44- Kendilerine o (Tevrât) kitab(ın)dan bir nasip verilmiş olan o kişilere bakmadın mı ki, kendileri (İslâm'a girmekle kavuşacakları hidâyet karşılığında, Yahudilikte ısrar ederek sapıklığı satın alıyorlar, (üstelik bununla yetinmeyip) sizin de (kendileri gibi) o (hak) yoldan sapmanızı istiyorlar?!

45- Allâh sizin düşmanlarınızı (sizden) iyi bilen bir Zât'tır. (İşlerinizi takip edecek) bir Veli olarak Allâh kâfi gelmiştir! (Düşmanlarınıza karşı size yardım edecek) bir Nasîr olarak da Allah yeterli olmuştur!

46- Yahudi olmuş kimselerden öyleleri vardır ki; kelimeleri (Allâh tarafından konulan) yerlerinden değiştirirler ve dilleriyle bir eğip bükme yapmak bir de (alay etme suretiyle) dine bir saldırı olmak üzere:

"(Sözünü) **ışittik!**", (derken, kalplerinden:) "(Emrine) **karşı geldik!**" (derler), **ayrıca** (sahâbe tarafından, "Hiçbir kötülük duymayıp hep iyilik duyasın!" manasında anlaşılabilen:) "**Dinle! (Ey) duymaz olasıca!**" (sözünü: "Ölüp de veya sağır olup da duymaz olasıca dinle!" anlamında kullanırlar) **ve** (sizce: "Bizi gözet!" şeklinde anlaşılıp, kendilerince sövme ve hakaret içeren) "**Râinâ**" (sözünü kötü anlamda sarfe)**derler.**

Gerçekten eğer onlar (dilleriyle "İşittik!" derken, kalpleriyle isyan edecek yerde, hem dilden hem kalpten): "**İşittik ve itaat ettik!**" (deseler), ("Dinle! Ey duymaz olasıca!" gibi iki manaya ihtimalli söz yerine sadece:) "**Dinle!**" (sözünü tercih etseler) **ve** (kötü manaya ihtimalli olan 'Râinâ' sözünü söyleyeceklerine, sadece 'Bizi gözet!' anlamına gelen:) "**Unzurnâ**" (sözünü) **deselerdi, elbette bu kendileri için** (Allâh katında) **çok iyi ve pek doğru bir şey olurdu. Velâkin kâfirlik** (yönünde kullandıkları tercih)**leri sebebiyle Allâh onlara lanet** (ederek kendilerini rahmetinden ve cennetinden mahrum) **etmiştir. Bu sebeple** (bazı peygamberlere ve âyetlere inanmakla sınırlı kalan) **pek az** (ve kıymetsiz) **bir İman dışında** (tüm gerçeklere) **inanamazlar / bu yüzden** (Abdullah ibni Selâm ve arkadaşları gibi) **pek azı müstesna onlar iman edemezler /**

47- Ey o kendilerine kitap verilmiş olan kimseler! Bizim (içinizdeki) birtakım yüzleri(n hatlarını) silip onları arkalarına(; yüzlerini enselerine) çevirmemizden yahut cumartesi (günündeki balık avlama yasağını ihlâl edenleri maymun ve domuza çevirerek, o günün) **adamlarına lanet ettiğimiz gibi kendilerine de lanet etmemizden önce, beraberinizde bulunan** (İlâhî kitap)ları **tasdik edici olarak indirmiş bulunduğumuz** (Kur'ân-ı Kerim gibi

değerli bir) **şeye iman edin!**

(Siz inanın inanmayın,) **Allâh'ın** (herhangi bir şey hakkındaki hüküm ve) **emri**(, ezelde takdir edilmesi hasebiyle mutlaka gerçekleşeceği için, şimdiden) **yapılmış** (bitmiş olarak değerlendirilmemesi gereken) **bir iş olmuştur.**

48- Şüphesiz ki Allâh Kendisine ortak koşulmasını(n cezasını ebedî azap olarak kesin hükme bağladığı için şirki) **bağışlamaz. İşte sana! O, bunun dışındakini ise** (ne kadar büyük günah olsa da, tevbe şartı koşmaksızın) **dilediği kimse için bağışlar.**

Herkim Allâh'a (herhangi bir şeyi) **ortak koşarsa, muhakkak ki o,** (kendisine nispetle bütün günahların hafif kalacağı) **pek büyük bir günah uydurmuş olur.**

49- Bakmadın mı o (Yahudi ve Hristiyan olan) **kimselere ki;** ("Biz Allâh'ın oğulları ve dostlarıyız!" gibi laflar ederek günahsızlık iddiasıyla) **kendilerini temize çıkarmaktadırlar? Doğrusu** (onların kendilerini temize çıkarmaları bir şey ifade etmez,) **ancak Allâh dilediğini** (İslâm'a kavuşturarak bütün çirkinliklerden) **tertemiz kılar.**

(Kendilerini temize çıkaran bu kişilere hak ettikleri ceza verilecektir fakat) **onlar, en ufak ve en küçük bir zulümle / (hurma) çekirdeği(ni)n boşluğundaki bir ip kadar / bir çekirdek zarı kadar / parmaklar arasından çıkan kir kadar / bile haksızlığa uğratılmayacaklardır.**

50- (Habîbim!) Bak (gör) ki; Allâh'a karşı nasıl da o (günahsızlık) **yalanı(nı) uyduruyorlar?** (Hiçbir günahları olmasaydı bile,) **açık bir günah olarak bu** (onlara) **yeterli olmuştur!**

51- Kendilerine kitaptan bir nasip verilen şu kişilere bakmadın mı ki; putlara / Allâh'tan başka tapınılana / büyüye (helâl olarak) / ve şeytana / kâhine / (kendisine tapınılan ve tapılmayan) tüm bâtıllara / (Kureyş'e âit) Cibî ve Tâğût (ismindeki putlar)a / inanıyorlar, bir de (kendileri Ehl-i Kitap oldukları için, Müslümanları müşriklerden üstün tutmaları gerekirken) **o kâfir olmuş** (kitapsız) **kimseler için: "İşte şunlar, o iman etmiş olan kimselerden yol bakımından daha doğrudur!" diyorlar.**

52- İşte sana! Ancak onlardır o kimseler ki; Allâh kendilerine lanet etmiş (ve onları rahmetinden uzak etmiş)tir.

Allâh kime lanet ederse, artık asla sen onun için (herhangi bir suretle kendisini azaptan kurtaracak) **hiçbir yardımcı bulamazsın!**

53- Yoksa (dünya hâkimiyetini ele geçireceklerine kesinkes inanan) **o** (Yahudi ırkına mensup) **kimseler**(, kendileri) **için** (saltanat ve) **mülkten bir nasip mi var** (sanıyorlar)? **Eğer öyle olsaydı** (aşırı cimriliklerinden, hurma) **çekirdeğin(in) sırtındaki oyuğ(a)** (denk değerinde bir pul)**u bile insanlara vermezlerdi.** (Zengin olmaları durumunda böyle olacak kimselerden fakirken ne hayır beklenir?)

54- Yoksa o (Yahudi ola)nlar **Allâh'ın, fazl(-ı ihsanın)dan kendilerine vermiş olduğu** (peygamberlik, kitap ve üstünlük gibi) **şeylere karşı o** (Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ve ashâbı gibi) **insanları mı kıskanıyorlar?**

Oysa muhakkak ki Biz o (Tevrât, İncil ve Zebur) **kitab(ların)ı ve** (peygamberlik, fıkıh gibi) **hikmet(ler)i İbrâhîm ailesine verdik.**

Bir de onlar(dan Yûsuf, Dâvûd ve Süleyman (Aleyhimüsselâm))**a pek büyük bir** (saltanat ve) **mülk verdik.** (Artık Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ve Ehl-i Bey'tine de buna benzer lütuflarda bulunmuş olmamız neden yadırganıyor?)

55- O (Yahudi ola)nlardan, **o** (İbrâhîm (Aleyhîsselâm) ailesinin kitap ve nübüvvet kıssası)na

inanmış olan da vardır, yine içlerinden (İbrâhîm (Aleyhisselâm)a inanmayıp) ondan yüz çevirmiş olan da vardır! (Onu inkâr edenler, davasına bir zafiyet getiremedikleri gibi, seni inkâr edenler de, senin gücüne bir hâlel getiremezler. Eğer dünyada peşinen cezaları verilmezse,) **çok alevlendirilmiş pek korkunç bir ateş olarak cehennem (onlara) yeterli olmuştur!**

56- Şüphesiz o kimseler ki Bizim âyetlerimizi inkâr etmişlerdir; yakında onları görülmemiş büyük bir ateşe girdireceğiz. Her ne zaman derileri (o ateşte) iyice pişip dağılacak olsa, onların yerine kendilerine başka birtakım deriler veririz ki(, yanma izleri taşımayan o yepyeni derilerinin yanmasıyla) azabı (devamlı olarak) tatsınlar!

Şüphesiz ki Allâh dâima Azîz ve Hakîm olmuştur. (Bu nedenle suçlular hakkında dilediğini yapmasına engel çıkarılamaz, zaten O, suçsuz yere azap etmek gibi hikmetsiz bir iş de yapmaz!)

57- O kimseler ki iman etmişler ve sâlih ameller işlemişlerdir; yakında onları da, içlerinde sonsuza kadar ebediyen kalacakları pek kıymetli cennetlere girdireceğiz ki, (köşkerinin ve ağaçlarının) altlarından ırmaklar akmaktadır! Kendileri için orada (maddî ve manevî pisliklerden) tertemiz kılınmış eşler de vardır. Ve Biz onları (sıcak ve soğuşun tesir etmeyeceği, uzun mesafeli ve) tam gölgeli (olan dâimi ve koyu) bir gölgeye sokacağız.

58- Şüphesiz ki Allâh emânetleri ehline ulaştırmanızı, insanlar arasında (herhangi bir konuda karar ve) hüküm verdiğinizde de adaletle hükmetmenizi size emretmektedir. Gerçekten Allâh; O'nun size kendisiyle vaaz etmekte bulunmuş olduğu o şey ne güzel olmuştur!

Muhakkak ki Allâh (emânetler dâhil, tüm konulardaki beyanlarınızı) dâima (çok iyi duyan bir) Semî ve (tüm muamelelerinizi hakkıyla gören bir) Basîr olmuştur.

59- Ey iman etmiş olan kimseler! Allâh'a itaat edin, o Rasûl'e ve sizden olan (âlimler, kadılar ve idareciler konumundaki) ülü'l-emre de itaatte bulunun! (Ancak bu, onların size, Allâh ve Rasûlünün itaatini emretmeleriyle kayıtlıdır.) **Şayet siz (ve yetkililer, dinle alâkalı) herhangi bir şey hakkında (aranızda) anlaşmazlığa düşerseniz, hemen o (meselenin doğru yorumu)nu Allâh(ın kitabın)a ve (kendisi mevcutsa bizzat) o Rasûl'e(, değilse onun sünnetine) çeviri(p havale edi)n. Eğer siz Allâh'a ve o son güne inanmakta olduysanız(, size emredileni aynen yerine getirin)!**

İşte sana! Bu (türlü fikir ayrılıklarında Kur'ân ve Sünnet'e başvurmanız, kendi görüşünüze uymaktan) daha iyidir, (âhirette güzel sonuç vereceği için) netice itibarıyla da daha güzeldir!

Âyet-i celîlede geçen "Ülü'l-emir"den kimlerin kastedildiği hakkında birkaç görüş vardır: Birincisi; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) zamanında olan ve ondan sonra bulunan Müslümanların emirleridir ki; halifeler, sultanlar, kadılar, ordu komutanları ve harbe gönderilen müfreze emirleri buna dâhildirler. İkincisi; dini iyi bilen fıkıh âlimleridir ki, bu görüş İbni Abbâs (Radıyallâhu anhuma) başta olmak üzere birçok sahâbe ve tabiin tarafından tercih edilmiştir. Zira diğer emirlerin, İslâm'ın hükümlerini iyi bilen ulemâyaya başvurmadan hareket etmesi İmkânsızdır. Bu konuda birkaç görüş daha varsa da en isabetli görüş bu ikisidir! Bu hususta geniş malumat için bakınız: Rûhu'l Furkan: 5/265-285

60- (Habîbim!) Bakmadın mı o kimselere ki, gerçekten kendilerinin sana indirilmiş olan (Kur'ân)a da, senden önce indirilmiş bulunan (İlâhî kitap)larada inanmış olduklarını iddia ediyorlar, bir de onlar hakem olarak o (peygamber düşmanlığında aşırı giden Kâ'b ibni Eşref isimli) Tâğût'a başvurmak istiyorlar.

Oysa kendileri gerçekten onu inkâr etmeleriyle emr olunmuşlardı. Şeytan ise (ölüme kadar

sürecek olan ve geri dönüşü olmayan) **çok uzak bir sapıklıkla onları (haktan) saptırmak istiyor.**

İbni Abbâs (Radyallâhu anhumâ) âyet-i celîlenin iniş sebebini şöyle açıklamıştır: Bişr isimli bir münafıkla bir Yahudi arasında gelişen bir dava üzerine Yahudi, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in rüşvet kabul etmeyeceğini ve hükmünde adaletsizlik yapmayacağını bildiği için ona müracaat talep etmiş, münafıkta, rüşvet vererek davayı lehine çevireceğine inandığı Kâ'b ibni Eşref adındaki Yahudi tâğûtuna başvurmak istemişti. Fakat Yahudi'nin ısrarı üzerine dava Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e intikal edince, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) kendisine sorulan davada Yahudi'yi haklı gördüğü için hükmü onun lehine verdi.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in huzurundan çıktıklarında o münafık. Yahudi'ye yapışarak; "Bu davayı bir de Ömer'e soralım!" deyince, birlikte onun yanına gittiler. Yahudi ona: "Biz Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in huzuruna çıkıp kendisine bir dava intikal ettirdik, kendisi hükmü benim lehime neticelendirince bu onun hükmüne razı olmayıp bir de sana müracaat etmek istedi!" dedi.

Ömer (Radyallâhu anh) münafığa dönüp, Yahudi'nin anlattıklarının doğru olup olmadığını sordu, evet cevabını alınca da: "Siz biraz bekleyin, ben şimdi aranızda hükmedeceğim!" dedi ve kılıcını kuşanarak yanlarına gelir gelmez münafığın boynunu vurup: "Allâh'ın kararına ve Rasûlünün hükmüne razı olmayana karşı işte ben böyle hüküm veririm!" dedi.

Bunun üzerine Cibril (Aleyhisselâm) Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'e gelerek; "Şüphesiz ki Ömer hakla bâtilin arasını ayırmıştır!" buyurunca, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) Ömer (Radyallâhu anh)'a: "Sen Faruk'sun!" buyurdu. (Beyzâvî. Nesefî. Hâzin, Ebussuud, Kurtubî)

61- Onlara (; o peygamberin hükmüne razı olmayıp, başkasına başvurmak isteyen münafıklara): **"Allâh'ın (kitabında) indirmiş olduğu şeye ve (aranızda hüküm vermesi için) o Rasûle gelin!" denildiği zaman o münafıkları görürsün ki, senden tam bir yüz çevirişle yüz çevirirler (ve rüşvet yedirerek hükmü lehlerine çevirecekleri başka bir hakeme müracaat ederler)!**

62- (Habîbim!) Peki ya (senin hükmüne razı olmamak gibi,) **ellerinin sunmuş olduğu (kötü) şeyler sebebiyle kendilerine bir (öldürülme) musibet(i) gelip çattığında (halleri) nice olacak? Sonra bir de** (kan sahipleri utanmadan) **sana gelirler de: "Biz (başkasına müracaat etmekle sana muhalefet kastetmedik,) ancak (iki hasım hakkında) bir iyilik yapmak ve arabulmak istedik!" diye Allâh'a yemin ederler.**

63- İşte sana! O (münafık ola) **nlar öyle kimselerdir ki; kalplerinde bulunan (sahtekârlık ve nifak)ı sadece Allâh bilmektedir.**

(Bu yüzden yalan yere yemin etmeleri ve niyetlerini gizlemeleri kendilerini azaptan kurtaramayacaktır.)

Artık onlar(ın mazeretlerini geçerli saymak) **dan yüz çevir** / (sağ kalmalarını gerektiren bazı hikmetlerden dolayı) **onlar**(ı cezalandırmak) **dan yüz çevir** / **kendilerine** (sitemli bir şekilde) **öğüt ver ve kendileri**(nin doğru yolu bulmaları) **hakkında onlara** (çok etkili ve münafıklıktan caydırma gayesine) **iyice ulaşıcı bir söz söyle!**

64- Biz hiçbir peygamberi Allâh'ın izniyle kendisine itaat olunmasından başka bir şey için göndermedik!

Eğer gerçekten onlar (günahlar işleyerek) **nefislerine zulmettikleri zaman** (senin huzurunda tevbe etmek üzere sağlığında veya vefatından sonra¹) **sana gelseler ve Allâh'tan (af ve) mağfiret dileseler, o Rasûl de kendileri için bağışlanma talebinde bulunsa, elbette Allâh'ı** (tevbelerini çokça kabul eden bir) **Tevvâb ve** (lütfuyla kendilerine çok acıyan bir) **Rahîm olarak**

bulurlar. (1)(Nesefî)

65- Hayır! (İş o münafıkların anladığı gibi değildir. Habîbim!) **Rabbine andolsun ki, onlar iman etmiş olamazlar; tâ ki** (görüş ayrılığına düştükleri için) **aralarında karışmış olan şeylerde seni hakem tayin edecekler, sonra vermiş olduğun hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı (ve zorlanma) bulmayacaklar ve tam bir teslimiyetle (senin emrine) boyun eğecekler!**

66- Eğer geçekten Biz (İsrâîloğullarına emrettiğimiz gibi,) **o** (senin hükmüne razı olmaya)**nlar üzerine de:**

"Kendilerinizi öldürün!" veya "Yurtlarınızdan çıkın!" diye (bir hükmü farz olarak) **yazsaydık, içlerinden bunu ancak** (sahâbe-i kiram gibi hâlis mümin olan) **bir azınlık yapardı. Eğer gerçekten onlar** (peygambere itaat hususunda) **kendisiyle öğütlenmekte oldukları şeyi yapacak olsalardı, elbette bu, kendileri için** (dünya ve âhirette) **çok iyi bir şey, (imanlarını) sağlamaştırma bakımından da daha kuvvetli olurdu.**

67- İşte o zaman Biz de kendilerine tarafımızdan elbette pek büyük bir mükâfat verirdik. (Bildikleriyle amel ettikleri için, bilmedikleri ledün ilmini onlara öğretirdik!)

68- Elbette onları (Allâh-u Te'âlâ'ya kavuşturacak) **dosdoğru bir yola da erıştırirdik!**

69- Her kim Allâh'a ve o Rasûl'e itaat ederse, işte sana! Onlar Allâh'ın kendilerine in'âm (ve ikram)**da bulunmuş olduğu; o peygamberler, siddîklar, şehitler ve (iyi amel sahibi olan) sâlihlerle beraberdirler. İşte sana! Arkadaş olarak ne de güzel olmuştur onlar!**

Âyet-i celîlenin iniş sebebi hakkında birçok rivayet mevcuttur:

1) Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)**in azatlısı Sevbân** (Radiyallâhu anh) **Rasûlüllâh** (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)**e karşı çok muhabbetli olduğundan onsuz hiç duramazdı. Bir gün rengi değişmiş ve yüzünde üzüntü eseri belirgin bir halde huzur-u risâlete geldiğinde Rasûlüllâh** (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) **ona: "Senin rengini değiştiren şey nedir?" diye sordu. O: "Yâ Rasûlellâh! Bende hiçbir hastalık ve ağrı yok! Ancak seni göremediğim zaman tekrar sana kavuşuncaya kadar çok sıkıntı çekiyorum, sonra ahireti düşündüğümde seni hiç göremeyeceğimden korkuyorum! Çünkü sen peygamberlerin makamına yükseltileceksin, benimse cennete gireceğim şüpheli, eğer girecek olursam senin makamından daha aşağı bir mertebede olacağım muhakkak, yok eğer giremezsem o vakit seni ebediyyen göremeyeceğim!" dedi. İşte bunun üzerine bu âyet-i celîle nazil olarak Allâh'a ve Rasûlüne itaat edenlerin iki cihanda da sevdikleriyle beraber olacakları müjdesini verdi. (Beğavî, Sa'lebî, Kurtubî)**

2) Ezan rüyasını gören Abdullah ibni Zeyd Hazretlerinin: "Yâ Rasûlellâh! Sen ve biz öldüğümüz zaman, sen Illiyîn'de olacaksın, bu yüzden biz seni asla göremeyeceğiz ve seninle buluşamayacağız!" sözleriyle üzüntüsünü dile getirmesi üzerine bu âyet-i celîle onun gibi âşıkları teselli etmek üzere nazil oldu. Nitekim bu zat Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)**in vefat haberini aldığı anda, ondan sonra hiçbir kimseyi görmemek için Allâh-u Te'âlâ'dan kendisini kör etmesi talebinde bulunmuş ve duası anında kabul olunmuştur. Bu konudaki diğer rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 5/323**

70- İşte sana! (İtaatkârlara vaad edilen) **bu** (mükâfat gibi bir) **fazl(-u kerem), Allâh** (tarafın)**dandır.**

Zaten (kimin ne kadar fazilete lâyık olduğunu hakkıyla bilen bir) **Alîm olarak Allâh yeterli olmuştur!**

71- Ey iman etmiş olan kimseler! (Düşmanlarınıza karşı savunma ve) **sakinme** (tedbir ve

hazırlığı)nızı alın da böylece hemen dağınık cemaatler halinde (bölük bölük cihada) çıkın yahut toplu olarak (savaşa) çıkın!

72- (Ey peygamberimin ordusunda bulunanlar!) **Andolsun ki şüphesiz içinizden elbette öyle (münafık) kimse vardır ki;** (cihada çıkma işini ağırdan alıp) **mutlaka geri kalacak** (ve sizin başınıza neler geleceğini kollayacak)tır.

Artık size (bozgun gibi) **bir musibet çatacak olsa o** (münafık): "(Bu muharebede) **onlarla birlikte hazır bulunmadığım için Allâh bana gerçekten lütufta bulunmuştur!"** der.

73- Ama andolsun ki; **Allâh'tan size** (fetih ve ganimet gibi) **bir fazl(-u kerem) erişecek olsa,** (o zaman) **elbette bu kişi -sanki** (evvelce) **sizinle kendisi arasında hiçbir dostluk** (ve tanışıklık) **yokmuş** (da o yüzden cihattan geri kalmış) **gibi-:**

"Ah keşke ben de onlarla birlikte olaydım da (ganimetten bolca hisse alarak) **büyük bir nâiliyetle muradıma ereydim!"** der.

74- Artık o en alçak (dünya) hayatı(nı) âhîret karşılığında satacak olanlar **Allâh yolunda** (din düşmanlarıyla) **savaşsın!**

Her kim Allâh yolunda savaşır da öldürülür yahut galip gelirse, çok yakında Biz ona (kimse tarafından) **görülmemiş pek büyük bir ecir vereceğiz.**

75- Ne oldu size de; **Allâh yolunda ve kendileri zayıf duruma düşürülmüş olan o erkekler, kadınlar ve çocuklar**(ı Mekke müşriklerinin elinden kurtarma) **uğrunda savaşmıyorsunuz ki onlar: "Ey Rabbimiz! Ahâlisi zâlim olan işte şu memleketten bizi çıkar!**

Bize tarafından bir sahip gönder ve katından bize bir yardımcı tayin et!" demektedirler. (Müşriklerin zulmü çocuklara dokunacak kadar ilerlemişken, sizin savaşı terk etme hususunda ne özüünüz bulunabilir? O halde hiç durmayıp o âcizlerin yardımına koşun!)

76- İman etmiş olan kimseler **Allâh yolunda muharebe ederler. O kâfir olmuş kimseler ise tâğût** (ve şeytan) **yolunda savaşsınlar.**

Artık hemen siz şeytanın dostlarıyla savaşın! (Şeytanın onlara çıkacağı destekten endişe etmeyin, çünkü) **gerçekten şeytanın hilesi** (ve düzeni haddi zatında) **pek güçsüz olmuştur.** (Hal böyleyken, Allâh-u Te'âlâ'nın sonsuz kudretine kıyasla şeytanın ne gücü olabilir?)

77- **Bakmadın mı o kişilere ki** (evvelce cihat isteğiyle yanıp tutuştukları zaman) **kendilerine:**

"(Gerekli güce sahip olmadığınız için bir süreliğine) ellerinizi (kâfirlerle savaştan) **çekin, namazı hakkıyla kılın ve zekâtı verin** (de, emr olunan şeyleri yapıp yapmayacağınız ortaya çıksın!)" **denilmişti. Ama üzerlerine savaş** (farz olarak) **yazılınca, birdenbire içlerinden bir fırka Allâh'tan korkar gibi ya da daha güçlü bir korkuyla o** (kâfir olan) **insanlardan korkar oldular ve:**

"Ey Rabbimiz! (O zor zamanda cihada müsâade etmedin de, şimdi rahata kavuşmuşken) **üzerimize savaşı niçin yazdın? Yakın bir süreye kadar bizi geciktirseydin ya!"** dediler. (Habîbim!) **De ki: "Dünyanın** (faydalanılacak) **meta'ı** (haddizatında geçici ve) **pek azdır.** (Sonsuz ve sıkıntısız olan) **âhîret ise,** (şirkten ve peygambere karşı gelmekten) **hakkıyla sakınmış olan kimse için daha iyidir.**

Zaten siz (cihadın zorluklarına katlanmanız durumunda, sevaplarınız noksan edilerek) **en ufak bir şeyle** / (hurma) **çekirdeği(ni)n boşluğundaki ip kadar** / **çekirdek zarı kadar** / **parmaklar arasından çıkan kir kadar** / **bile haksızlığa uğratılmayacaksınız."**

İbni Abbâs (Radyallâhu anhümâ) şöyle anlatmıştır: Abdurrahman İbni Avf, Mikdâd ibni Esved, Kudâme İbni Maz'ûn ve Sa'd ibni Ebî Vakkâs (Radyallâhu anhüm) hicretten evvel Mekke-i

Mükerreme'de müşriklerden çok eziyet çektikleri için sık sık Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e gelir ve: "Ey Allâh'ın peygamberi! Biz müşrik iken aziz ve güçlü idik, iman ettikten sonra ise zelil ve hakir duruma düşürüldük, müsâade buyur da müşriklerle harbedelim, zira onlar bize çok eziyet etmektedirler!" diyerek şikâyetlenirlerdi.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ise onlara: "Şimdilik ben affetmekle emrolundum! Sakın onlarla savaşa kalkmayın!" buyururdu. Hicretten sonra müminlere istedikleri cihat farz kılındığında ise, birtakımları Medine'deki rahatlığın verdiği rehavete kapılarak dünyaya meyledip cihattan geri kaldılar. İşte bu âyet-i celîleler onlara bir uyarı mâhiyetinde nazil oldu. (İbni Kesîr, Kurtubî, Süyûtî, Âlûsî)

78- Her nerede bulunursanız (bulunun, mutlaka) ölüm size ulaşacaktır, velev ki siz yükseltilmiş / sağlamaştırılmış / (kale ve köşklerin) burçlar(ın)da (yerleşmiş) olasınız ! O (Yahudilere ve münafık ola)nlara (bolluk ve rahatlık gibi) güzel bir şey dokunacak olsa (o nimeti Allâh'a nispet etmek üzere): "İşte bu Allâh katındandır!" derler. Ama kendilerine (kıtlık ve fakirlik gibi) kötü bir şey isabet edecek olsa (onu senden bilerek): "İşte bu senin tarafından (ve senin uğursuzluğundan)dır." derler.

(Habîbim!) **De ki:** "(Ben bir şey yaratamadığıma göre, yaratılma yönünden) hepsi de Allâh katındandır!" **Artık şu topluma ne oluyor ki, kendileri (Allâh tarafından gelen) hiçbir sözü anlamaya yanaşmıyorlar?**

79- (Ey insan!) Güzel bir şey sana ulaşacak olursa(, işte bu senin gayretinle olmayıp) Allâh(ın fazlın)dandır.

Ama kötü bir şey sana çatacak olursa(, işte o da sebep olma bakımından) kendi nefsindedir.

(Habîbim!) **Biz seni insanlara (elçilik görevini ulaştırmakla memur) bir Rasûl olarak gönderdik(, bir yaratıcı olarak göndermedik ki, başlarına gelen belâları senden biliyorlar)! Zaten (davanda hak olduğuna dâir hakkıyla şahitlikte bulunan bir) Şehîd olarak Allâh yeterli olmuştur!** (Nitekim doğruluğuna delâlet eden birçok mucizeyle seni destekleyerek bu şahitliğini gerçekleştirmiştir.)

80- Her kim (vahye uymuş bulunan) o Rasûl'e itaat ederse, gerçekten Allâh'a itaat etmiş olur.

(Habîbim!) **Her kim de (sana itaatten) yüz çevirirse, zaten Biz seni onlar üzerine bir bekçi olarak göndermedik (ki, ne yaptıklarını gözleyip hesaplarını göresin, o halde sen onların yaptıklarından sorumlu değilsin)!**

81- (Habîbim! Sen münafıklara bir şey emrettiğin zaman onlar:) "(Bize düşen sana) itaattir!" derler. Senin yanından çıktıklarında ise içlerinden bir gürûh (kabul ve itaatleriyle ilgili olarak) senin (kendilerine) söylemekte olduğun şeyden / (sana) söylemekte olduklarından / başkasını geceleyin (gizlice) kurar.

Oysa Allâh onların gece gece kurmakta oldukları (tuzakları)nı (amel defterlerine) yaz(dır)maktadır.

Artık onlardan (intikam alma hırsıyla kendini meşgul etmekten) yüz çevir ve (bütün işlerinde, özellikle onların zararlarından, korunma hususunda) Allâh'a güven! (Kendisine güveneni düşmanlarının şerrinden kurtaracak bir) **Vekîl olarak Allâh yeterli olmuştur!**

82- (Allâh'ın, senin hakkındaki şahitliğine dâir şüphelerinden kurtulmak için) hâlâ mı Kur'ân'ı iyice düşünmeyecekler? Eğer (kâfirlerin iddia ettiği gibi) o (Kur'ân-ı Kerim), Allâh'tan başkası tarafından (yazılmış) olsaydı, elbette içerisinde (nazım bozukluğu ve mana çelişkisi gibi) birçok ihtilaf bulurlardı.

83- (Savunma tedbirleri hakkında tecrübeleri bulunmayan) **o** (zayıf görüşlü) **kişilere** (Rasûlüllah (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in gönderdiği müfrezeler hakkında) **emniyet veya korkudan** (herhangi birini icap edecek zafer ya da hezimetle alâkalı) **bir iş(in haberi) geldiği zaman** (sonucunu hiç düşünmeden hemen) **onu yayarlar. Hâlbuki o** (haber konusu)**nu** (ortaliğa yaymadan önce) **o Rasûl'e ve içlerinden** (ilmen yeterli ve yetkili konumda olan) **ül'l-emr'e** (yönlendirip) **çevirselendi, aralarından onu**(n gerektirdiği tedbirleri gün yüzüne çıkarıp) **istinbât edebilecek o** (tecrübeli ve derin ilim sahibi) **kişiler elbette onu** (halka nasıl duyuracaklarını çok iyi) **bilir(ler)di. Eğer üzerinizde Allâh'ın** (peygamber gönderme ve kitap indirme gibi) **fazl-u rahmet(ler)i bulunmasaydı** (içinizden) **bir azınlık dışında elbette** (çoğunuz) **şeytana tamamen uymuştunuz!**

Bu azınlık, Kuss ibni Sâ'ide, Zeyd ibni Amr ve Varaka ibni Nevfel (Radiyallâhu anhüm) gibi, Allâh-u Te'âlâ'nın bahşettiği üstün akıl sayesinde fetret devrinde de hidâyete uyan ve şeytana uymaktan korunmuş olan kimselerdir. (Âlûsî)

84- (Habîbim! Onlar ağırdan alıp seni yalnız bıraksalar da ve böylece sen tek başına kalsan da) **artık sen Allâh yolunda savaş!** (Çünkü) **sen kendi nefsinden başkasıyla sorumlu tutulmazsın, müminleri de savaşa teşvik et!**

Yakında Allâh o kâfir olmuş kimselerin (güç ve) **şiddetini önleyecektir. Allâh güç bakımından da** (müşriklerden) **daha kuvvetlidir. Azap etme yönünden de** (herkesten) **daha şiddetlidir!**

85- **Her kim** (bir Müslüman kardeşine fayda temin etmek, yahut onu zarardan kurtarmak için) **güzel bir aracılıkla şefaate bulunursa, kendisi için de on(un sevabın)dan bir nasip bulunur. Her kim de** (bir Müslüman kardeşine zarar vermek için) **kötü bir şefaate bulunarak aracılık yaparsa, onun için de on(un azâbın)dan bir pay olur. Allâh her şeye karşı dâima** (iktidar sahibi olan ve her şeyi koruyup gözleyen bir) **Mukît olmuştur.**

Âyet-i kerimede geçen "Şefaate"; bir kimsenin dünya veya âhîret menfaatlerinden herhangi birine ulaşabilmesi yahut herhangi bir zarardan kurtulması için sözle aracılık yapmak demektir ki, bunun "Güzel" olma vasfıyla mevsuf olabilmesi için, bir Müslümanın hakkının korunması yahut ondan bir şerrin uzaklaştırılması gibi meşru bir gayeyle sadece Allâh-u Te'âlâ'nın rızası için yapılmış olması, karşılığında rüşvet alınmaması, Allâh-u Te'âlâ'nın sınırlarından bir sınırın aşılması ve kul haklarından birine tecavüz edilmemesi gibi şartların oluşması gereklidir.

86- ("Selâm" lafzıyla yapılan ve hayırlı yaşam temennisi anlamına gelen) **bir tahiyye ile selâmlandığınız zaman,** (o selâma karşılık olarak) **ya ondan daha güzeliyle tahiyyede bulunun veya onu** (aynen) **iade edin!**

Şüphesiz ki Allâh (selâm dâhil) **her şeye karşı dâima** (kullarını hakkıyla hesaba çekecek bir) **Hasîb olmuştur.**

Yahudilerin, Müslümanları en çok kışkırdığı üç önemli konudan biri olma özelliği taşıyan "Tahiyye ve Selam" mevzuunun hükümlerini, hikmetlerini, faziletine delâlet eden âyet-i kerimelerle hadîs-i şerifleri ve İslâm selâmının diğer bütün karşılama lafızlarından aklen ve naklen üstünlüğünün delillerini tüm tafsilatıyla görebilmek için bakınız: Rûhu'l-Furkan:5/428-476

87- **Allâh ki, Kendisinden başka hiçbir İlâh yoktur! Andolsun ki mutlaka O sizi, kendisin(in meydana geleceğin)de hiçbir şüphe bulunmayan kıyâmet gününe toplayacaktır. Söz bakımından Allâh'tan daha doğru kim olabilir?**

88- Kazanmış oldukları (mürtetlik ve benzeri kötü) şeyler yüzünden Allâh onları (kâfirler durumuna) ters döndürmüşken, size ne oluyor da (bu kişilerin kâfir olduklarına dâir bir kararda birleşemeyip hâlâ) o münafıklar(ın Müslüman mı kâfir mi oldukları) hakkında (görüş ayrılığına düşen) iki fırka oluyorsunuz?

(Yapmış olduğu pis ameller yüzünden) **Allâh'ın saptırmış olduğu kimseyi siz mi hidâyete erdirmek istiyorsunuz?**

(Habîbim!) **Allâh kimi dalâlete düşürürse, artık sen onun (hidâyeti) için asla bir yol bulamazsın!**

Âyet-i celîlenin iniş sebebi hakkında birkaç görüş vardır:

1) Mücâhid (Rahimehullâh)dan nakledildiğine göre; bir topluluk Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e gelerek İslâm'a girdiler ve Allâh'ın dilediği kadar Medine-i Münevvere'de ikamet ettikten sonra hastalıklarını bahane ederek çöle yerleşme isteğiyle Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den izin talep ettiler. Aldıkları müsâade üzerine Medine'den ayrıldılar Konaklaya konaklaya yollarına devam ederlerken müşriklere katılıp onlarla birlikte yaşamaya başladılar. Bu durum karşısında Müslümanlar fikir birliğine varamayıp onlar hakkında iki görüş üzere ihtilaf ettiler; kimisi: "Onlar bizim gibi Müslüman olsalardı, elbette bizimle birlikte kalır ve biz sabrettiğimiz gibi onlar da sabrederlerdi!" dediler. Diğer bir kısım ise: "Onlar Müslüman kimselerdir, durumları meydana çıkıncaya kadar kendilerini kâfirlikle itham edemeyiz!" dediler. Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmeyi indirerek onların münafık olduklarını açıkladı.

2) İbni Abbâs ve Katâde (Radiyallâhu anhüm)e göre; âyet-i kerîme, Mekke'de Müslüman olduklarını açıkladıkları halde, Müslümanlar aleyhine müşriklere yardım eden bir topluluk hakkında inmiştir. Bunlar Mekke'den hicret etmeyince Müslümanlar iki görüş üzere haklarında ihtilâfa düşmüşlerdir. İşte bu konuda bu ve bir sonraki âyet-i celîle nazil olarak onları münafık diye adlandırmış ve kendileri hicret edinceye kadar onlarla dostluk kurmamalarını müminlere emretmiştir. (Tefsir-i Kebîr. Hâzîn, Neseî)

Âyet-i kerîmelerin, Uhud günü yoldan geri dönen münafıklar veya Medine'ye geceleyin baskın düzenleyip Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in Yesâr adındaki çobanını şehit eden Urne'liler yahut Âişe (Radiyallâhu anhâ) ile ilgili iftiraya karışanlar hakkında nazil olduğuna dâir rivayetler için bakınız: Ruhu'l-Furkan: 5/485-486

89- O (mürtet ola)nlar temenni ettiler ki; kendileri kâfir olduğu gibi, keşke siz de kâfir olsanız da hepiniz eşit olsanız! Artık onlar (iman edinceye ve bunun ispatı olmak üzere) Allâh yolunda hicret edinceye kadar onlardan dostlar edinmeyin!

Eğer (imani açıklamaktan) yüz çevirirlerse, onları hemen yakalayın ve kendilerini bulduğunuz yerde onları öldürün, bir de içlerinden ne bir dost ne de bir yardımcı edinmeyin!

90- Ancak o kimseler müstesna ki; sizinle kendileri arasında antlaşma bulunan bir topluluğa (iltica ederek) ulaşmışlardır yahut (kâfir toplumlarıyla birlikte) sizinle savaşacaklar veya (sizinle birleşip) kendi milletleriyle harbedecekler diye göğüsleri darlanmış bir halde size gelmişlerdir! (İşte onlar yakalanıp öldürülme hükmünden muaftırlar!)

Allâh (sizinle savaşmaktan çekinen kimselerin kalplerindeki korku ve darlığı giderip, kendilerine cesaret vermeyi) dileyeydi elbette onları sizin üzerinize musallat ederdi de, böylece onlar elbette sizinle savaşarlardı.

Şayet onlar (başınıza bela olmayıp) sizden ayrılırlar da sizinle savaşmazlarsa ve barışı size bırakırlarsa, artık Allâh (yakalanıp öldürülmeleri hususunda) onlar aleyhine sizin için bir yol belirlememiştir.

91- Yakında diğer birtakım kimseleri bulacaksınız ki; onlar hem sizden emin olmalarını,

hem de kendi toplumlarına güvenmelerini istemektedirler.

Onlar her ne zaman o (kâfiriğe dönmek ve Müslümanlarla savaş gibi) fitneye geri çağrılacak olsalar baş aşağı onun içine itilirler (ve İslâm aleyhine olan konulara balıklama dalarlar)!

Eğer onlar siz(e saldırı ve eziyet)den ayrılmazlar, barışı size bırakmazlar ve (savaştan) ellerini çekmezlerse, hemen yakalayın onları ve kendilerini bulduğunuz yerde öldürün onları! İşte size! Onlar ki, (yakalanıp öldürülmelerinin serbestliği hakkında) Biz sizin için onlar aleyhine pek açık güçlü bir delil vermişizdir.

92- Hiçbir mümin için, yanlışlıktan başka bir suretle diğer bir mümini öldürmesi vaki olamaz (ve olmamalıdır, zira kâmil bir iman, sahibini adam öldürmek gibi büyük günahlardan korur)!

Her kim yanlışlıkla bir mümini öldürürse, artık (onun cezası;) imanlı bir köle âzâd etmek ve (ölenin) ailesine teslim edilecek bir diyettir.

Ancak (kan sahiplerinin, diyeti) bağışlamaları müstesna!

Eğer o (yanlışlıkla öldürülen), imanlı bir kimse olduğu halde size düşman(olan kâfir) bir toplumdandır (olması hasebiyle kâfir zannedildiği için öldürülmüş) oldu ise (bu durumda katile gereken), imanlı bir köle azadıdır. Ama eğer o (öldürülen), sizinle kendileri arasında sözleşme bulunan (zimmî) bir millettendir oldu ise, (o zaman katilin cezası; ölenin) ailesine teslim edilecek bir diyet ve imanlı bir köleyi âzâd etmektir.

Her kim (âzâd edecek bir köle) bulamazsa, (onun yapması gereken keffâret;) birbirini ardınca gelen iki ayın orucudur.

Allâh (tarafın)dan bir tevbe (yolu gösterme hikmetine mebnî) olarak (bu hükümler size meşru edilmiştir)! Allâh (meşru kıldığı bütün hükümlerindeki tüm hikmetleri) dâima (hakkıyla bilen bir) Alîm ve (tüm takdirlerinde hatadan münezzehe olan bir) Hakîm olmuştur.

Urve ibni Zübeyr (Radiyallâhu anh)dan rivayet edildiğine göre; Huzeyfe ibnül-Yemân (Radiyallâhu anh) Uhud günü Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ile beraberdi. O sırada Müslümanlar onun babası Yemân (Radiyallâhu anh)ı kâfir sanıp hata ile öldürdüler. Huzeyfe (Radiyallâhu anh) buna mani olmaya çalıştıysa da, Müslümanlar Huzeyfe (Radiyallâhu anh)ın: "O benim babamdır!" sözünü ancak babasını öldürdükten sonra anlayabildiler. Bu durum karşısında o: "Allâh sizi mağfiret eylesin! Zira O, acıyanların en merhametlisidir!" deyince. Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in nezdinde kıymeti bir kat daha arttı. İşte bunun üzerine bu âyet-i celîle nazil olarak, bir Müslümanın, harpte kâfir sanarak yanlışlıkla öldürdüğü diğer bir Müslüman hakkında ne gibi bir keffâret ödemesi gerektiğini açıkladı.

İbni Zeyd (Radiyallâhu anh)dan rivayete göre; Ebu'd-Derdâ (Radiyallâhu anh) katıldığı bir muharebede bulunduğu müfrezeden uzaklaşıp bir vadiye sapmıştı. O sırada rastladığı bir çobanı düşman bir kafir sanarak ona saldırdı, adam kelime-i tevhid okuduysa da onu öldürdü ve koyunlarını sürüp götürdü. Sonra içinde bu hâdiseden dolayı büyük bir rahatsızlık duymaya başladı ve durumu Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e arzetti.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ona: "Onun kalbini yar(ıp, imanlı olup olmadığına bak)saydın ya!" buyurunca o: "Yâ Rasûlellâh! Ben kalbini de yarsam ne bulacaktım?" dedi. O zaman Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "O, kalbinde olanı diliyle sana haber verdiği halde sen onu tasdik etmedin!" buyurunca, Ebu'd-Derdâ (Radiyallâhu anh) durumunun ne olacağını sordu. Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) tekrar tekrar: "Sen kelime-i tev-hîd okuyan bir adama bunu nasıl yaptın?" buyurunca Ebu'd-Derdâ (Radiyallâhu anh) o kadar üzülmedi ki: "Keşke ben o anda yeni Müslüman olmuş olsaydım (da, Müslümanken böyle bir günah işlememiş olsaydım)!" demekten kendini alamadı. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil olarak kendisine keffâretini beyan etti. (Taberî, Câmi'ul-beyân: 5/129)

93- Her kim bir mümini (imanlı olduğundan dolayı veya öldürülmesini helâl görerek) kasıtlı olduğu halde öldürürse, artık onun cezası; içinde ebedî kalacak olduğu cehennemdir. Allâh ona gazap etmiştir, kendisine lanet etmiştir ve onun için pek büyük bir azap hazırlamıştır.

Ayet-i celîle Mikyas isimli bir mürtet hakkında nazil olduğu için, açıkladığı hüküm müminlere şâmil olmayıp sadece kâfirlere mahsustur. Nitekim bir Müslümanı kasten öldürmek en büyük günahlardan biriyse de sahibini kâfir etmez. Ancak yaptığı işi helâl görerek öldürmek yahut bir Müslümanı imanından dolayı öldürmek, kişiyi kâfir edeceğinden, onun cezası bu âyet-i kerîmenin beyan ettiği vechile cehennemde ebedî kalmaktır ama bu, büyük günahının cezası değil, kâfirlüğünün karşılığıdır. Bir Müslümanı kasten öldürme günahının ağır cezalarını açıklayan hadîsi şerif ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l Furkan: 5/532-543

94- Ey iman etmiş olan kimseler! Allâh yolunda (kâfirlerle cihat etmek üzere) sefere çıktığınız zaman (acele etmeyip) işin gerçeğini arayın da size (İslâm selâmıyla) selâm vermiş olan kimseye: "Sen mümin değilsin!" de(yip onu öldür)meyin. Siz o en alçak (dünya) hayatın(ın geçici ganimet) malını aramakta (olduğunuz için, kişinin söylediği iman kelimesiyle yetinmeyip onu öldürerek ganimet malını alma peşinde) iken, işte Allâh nezdinde birçok ganimetler (ve ebedî menfaatler) vardır.

(Ey Müslüman!) **İşte sana! Siz de daha önce böyleydiniz,** (İslâm'a ilk girdiğinizde sadece kelime-i şehâdet getirip İslâm nişanlarını açıklayarak kanlarınızı ve mallarınızı korumuştunuz, o zaman sizin de kalplerinizle dillerinizin uyumlu olup olmadığı bilinmemekteydi,) **ama Allâh size (gerçek Müslüman olarak tanınma nimetini) lütufta bulundu. Öyleyse (bir mümini öldürme tehlikesi söz konusu olan durumlarda acele etmeyip) iyice araştırın.**

Şüphesiz ki Allâh yapmakta olduklarınızı(n iç yüzünü) dâima (çok iyi bilen bir) Habîr olmuştur.

95- Müminlerden (hastalık, körlük, topallık ve kötürümlük gibi) özür sahibi kimseler dışında otur(up cihattan geri kal)anlarla, Allâh yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat edenler eşit olmaz. Allâh mallarıyla ve canlarıyla cihat edenleri, oturanlar üzerine derece bakımından çok üstün kılmıştır.

Gerçi Allâh (sahâbeyi kiramın) hepsine de o en güzel (mükâfat olan cennet)i söz vermiştir.

Ama Allâh o mücâhitleri, oturanlar üzerine pek büyük bir ecirle faziletli kılmıştır.

96- (Allâh-u Te'âlâ onlara) Kendisi tarafından üstün dereceler, büyük bir bağışlama ve yüce bir acıma (eseri) olarak (bu sözü vermiştir)!

Zaten Allâh (özürleri geçerli sayarak) dâima (çokça bağışlayan bir) Ğafûr ve (kullarına çok acıdığı için ecirlerini eksiltmeyip bolca veren bir) Rahîm olmuştur.

97- O kişiler ki (kâfirlere uyup hicreti terk ederek) nefislerine zulmedici kimseler oldukları halde melekler canlarını almaktadır; (işte o sırada) şüphe siz ki onlar (o hicreti terk edenleri azarlamak için):

"Siz (dininizle alâkalı konuları tatbik hususunda) ne işte idiniz?" derler. Bunlar:

"Biz o toprakta zayıf tutulan kimselerdik(, bu yüzden dinimizi açıklamaya ve Mekke'den hicret etmeye imkân bulamadık)!" derler.

(Melekler de onları yalancı çıkarıp rezil etmek üzere:) **"Allâh'ın yeri geniş değil miydi ki (İslâm'ı yaşayamadığınız yeri bırakıp,) orada (dininizi rahatça yaşayacağınız yere) hicret etseydiniz?" derler.**

İşte sana! Onlar ki; sığınakları ancak cehennemdir ve o, varılacak yer olarak ne kötü

olmuştur!

98- Ancak erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan âciz bırakılmış kimseler müstesna ki onlar (buldukları yerden çıkma hususunda) hiçbir çareye güç yetirememektedirler ve hiçbir yola erişememektedirler!

99- İşte sana! Onlar ki; gerçekten Allâh onları(n günahlarını) affedecektir.

Allâh (zorda kalmış kulları hakkında) dâima (af ve mağfiret kararı alan bir) Afüvv ve Ğafûr olmuştur.

100- Her kim Allâh yolunda hicret ederse, yer(yüzün)de dönüp gideceği birçok mekân / terk ettiği kavminin burnunu sürtecek birçok yol / ve (rızkı temini, dinini yaşama ve gönül rahatlığı hususunda) tam bir genişlik bulur.

Her kim Allâh'a ve Rasûlüne(; onların emrettikleri yere) hicret eden biri olarak evinden çıkar da sonra (hedeflediği yere varamadan) kendisine ölüm ulaşırsa, muhakkak onun ecri(ni vermek) Allâh'a düşmüştür.

Zaten Allâh (bu kişinin hicreti geciktirme gibi günahlarını) dâima (çokça bağışlayan bir) Ğafûr ve (kendisine çok acıdığı için niyetine göre hicretinin sevabını tam olarak veren bir) Rahîm olmuştur.

İbni Cübeyr (Radıyallâhu anh)dan rivayet edildiğine göre bu âyet-i kerîme Cündeb ibni Damra (Radıyallûhu anh) hakkında inmiştir. Şöyle ki o; hicret farz edildiği halde bu vazifeyi yerine getirmeyenler hakkında nazil olan tehdit âyetlerini duyunca oğullarına: "Beni bir sala koyun ve Medine'ye götürün! Zira ben hicrete gücü yetmeyen âciz kimselerden de değilim, yol bilmeyen biri de değilim! Yemin olsun ki artık bu gece Mekke'de kalmayacağım!" dedi.

Böylece oğulları onu yola çıkardılar. Ama Ten'im denen yere vardığında vefat edeceğini hisseden bu zat, sağ elini sol eline vurmaya başlayarak: "Ey Allâh! İşte bu senin için, bu da Rasûlün için! Rasûlünün bî'at ettiği her konuda ben de sana bî'at ediyorum!" dedi ve vefat etti. Onun ölüm haberini alan müşrikler: "Umduğuna ulaşamadı!" diyerek sevinmeye başladılar.

Sahâbe-i kiram ise: "Keşke hicretini tamamlayabilseydi, o takdirde ecri daha büyük olurdu!" demişlerdi ki, bu âyet-i celîle nazil olarak, ona sevap vermeyi bi'z-Zât Allâh-u Te'âlâ'nın üstlendiğini, dolayısıyla tam bir hicret sevabı kazandığını beyan etti.

Bundan dolayı ulemâ; ilim tahsili, hac, helâl kazanç ve sâlih bir kimseyi Allâh için ziyaret gibi meşru nedenlerle yola çıkıp maksadına ulaşmadan ölen bir kişinin, aynen hedefine varmış kimse gibi sevap kazanacağını açıklamışlardır. (Taberî, Âlûsî)

101- Yer(yüzün)de yolculuğa çıktığınız zaman, o kâfir olmuş kimselerin size saldır(ıp, öldürme, yaralama yahut yakala)masından korkarsanız, o (dört rekâtlı farz) namaz(ların rekâtların)dan bir kısmım kısalt(ıp iki rekât kıl)manızda sizin üzerinize hiçbir günah yoktur.

Çünkü kâfirler gerçekten size pek açık bir düşman olmuşlardır.

102- (Habîbim!) Sen onların arasında bulunup da kendilerine namaz kıldır(mayı arzula)dığı zaman (onları iki kısma ayır), içlerinden bir taife seninle birlikte (namaza) kalksın ve (tedbir için, kendilerini namazdan meşgul etmeyecek şekilde) silahlarını (yanlarına) alsınlar. Bu (namaz kıla)nlar (rekâtın sonunda ikinci defa) secde ettikleri vakit(, düşmanın karşısında durmak için dönüp) arkanızda olsunlar, kılmamış olan diğer topluluk ise gelip seninle birlikte kılsınlar ve (zırh gibi) korunma aletlerini de (kılıç gibi savaştıkları) silahlarını da (yanlarına) alsınlar. Çünkü o kâfir olmuş kimseler arzuladı(lar) ki; siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gafil olasınız da, tek bir hamle ile üzerinize yüklen(erek işinizi bitir)sinler! Eğer sizde yağmurdan (dolayı) bir eziyet bulunuyorsa yahut da hastalar olduysanız, silahlarınızı

(yanınıza almayıp) bırakmanızda üzerinize hiçbir günah yoktur. Yine de siz (gücünüz nispetinde) korunma (tertibatı)nızı alın! Şüphesiz Allâh o kâfirler için çok alçaltıcı bir azap hazırlamıştır.

İbni Abbâs ve Câbir (Radiyallâhu anhüm)den rivayete göre bir muharebede müşrikler Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ve ashabının öğle namazını cemaatle kıldıklarını görünce, onlara namaz kılarlarken niçin saldırmadıklarına pişman oldular. O sırada bir kısmı: "Şimdi onlara dokunmayın, zira önlerinde babalarından ve oğullarından daha çok değer verdikleri bir ikinci namazı vardır ki, ona kalktıklarında üzerlerine saldırırsınız!" dediler. Bunun üzerine Cebrâil (Aleyhisselâm) inerek: "Ya Muhammedi Şüphesiz bu, korku namazıdır ki; sen içlerinde bulunup da kendilerine namaz kıldırmanın vakit." mealindeki bu âyet-i kerimeyi Okudu. (Beğavî. Me'âlimü't- Tenzîl: 1/472)

O gün Müslümanların ikinci namazına kalkmasını bekleyen müşrikler, namaz vakti girdiğinde onların hep birden namaza durmayıp ikiye bölündüklerini, bir kısmı Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ile beraber kılarlarken, diğerlerinin cephede nöbet beklediklerini görünce çok şaşırıldılar ve bu fikirlerinin Müslümanlara kim tarafından aktarıldığını araştırma neticesinde, öğle ile ikinci arası bu hususta Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e vahiy geldiği bilgisine ulaştıklarında, müşriklerin komutanı Halid ibni Velîd Müslüman oldu. (Kurtubî)

Fıkıhta geçen "Korku Namazı" bu âyet-i kerimeden alınmıştır ki, bunun şartları ve şekilleriyle alakalı meseleler için bakınız: Rûhul-Furkan: 5/614-618

103- Artık o namazı bitirdiğinizde, ayakta duranlar, oturanlar ve yanlarınız üzerinde (yatanlar) iken(; her halükârda) Allâh'ı zikredin! (Kalplerinizden korku gidip) sakinleştiğinizde ise namazı (emr olunduğu şekil üzere) dosdoğru kılın! Şüphesiz ki namaz, inananlar üzerine vakitlenmiş bir farz olmuştur.

Bu âyet-i kerimeden anlaşıldığı üzere: namaz müminlere, rastgele bir şekilde olarak değil de, vakitleri belirlenmiş olarak farz kılınmış bir ibadettir. Farz namazların beş vakit olduğu bu âyet-i kerimede kısa ve kapalı bir ifadeyle yer bulmuşsa da. Bakara Sûresi'nin 238. âyet-i kerimesi, İsrâ Sûresi'nin 78. âyet-i kerimesi, Rûm Sûresi'nin 17 ve 18. âyet-i kerîmeleri, Hûd Sûresi'nin 114. âyeti kerimesi, Tâhâ Sûresi'nin 130. âyet-i kerimesi, bir de Zâriyât Sûresi'nin 39 ve 40. âyet-i kerîmeleri beş vakit namazın ayrı ayrı beş vaktini açıklamışlardır. Ayrıca namazın beş vakit olarak farz kılındığına dâir bir çok mütevâtir hadîs-i şerifler mevcuttur. Ümmetin tamamı da bir gün ve bir gece içerisinde beş vakit namazın farz olduğu hakkında söz birliği etmişlerdir. Ama hakkında Kitap, sünnet ve icma'dan bunca delil bulunan böyle önemli bir konu bile, âlim geçinen bazı kimselerce inkâr edilmekte, buna delil olarak da Kur'ân-ı Kerîm'de beş sayısının açıkça belirtilmediği safsatası ortaya atılmaktadır. Fakat Allâh-u Te'âlâ'nın bildirmesiyle gaybî konulardan haberdâr olan Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "İslâm kulplarının birer birer bozulacağını ve sonunda namazın üç vakit olduğunu savunanların bile çıkacağını, ama bu kişileri Deccâl'le birlikte haşretmenin Allâh-u Te'âlâ üzerine bir hak olduğu"nu açıklamıştır. (Hâkim, el-Müstedrek, Fiten: 156, No: 8448,4/516)

104- (Düşmanlarınız olan) o kavmi (takip edip) aramakta gevşeklik etmeyin! Eğer siz (yaralanıp berelenerek) acı çekiyor olduysanız, siz acı çektiğiniz gibi hiç şüphesiz onlar da acı çekmektedirler.

Siz ise Allâh'tan (dininizi bütün dinlere galip kılması ve sizi âhirette sevaplara kavuşturması gibi,) onların ümit edemeyecekleri şeyleri ummaktasınız.

(Sonra onlar bu acılara dayanıyorlarken, size ne oldu da sabretmiyorsunuz? Hâlbuki bu sabır en çok size yakışır!) **Allâh** (müminlerin çektiği acı dâhil her şeyi) **dâima** (çok iyi bilen bir) **Alîm ve** (verdiği emir ve yasakların tümü hikmetli olan bir) **Hakîm olmuştur.**

105- Şüphesiz ki Biz o kitabı sana(, indirilmesini gerektiren) hak(lı bir neden ve üstün hikmet) ile indirdik ki sen insanlar arasında Allâh'ın sana gösterdiği (karar) ile hükmedesin. Öyleyse sen hâinler(i temize çıkarmak) için bir mücadelecî olma!

Katâde ibni Nu'mân (Radiyallâhu anh) şöyle anlatıyor: Aramızda Übeyrikoğulları diye anılan bir hâne halkı vardı ki içlerinde bulunan Beşir isimli münafık bir kimse şiir söyleyerek Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in ashâbını hicveder, sonra da bu şiiri Araplardan birine nispet ederek: "Falanca şöyle dedi, falanca böyle dedi!" derdi. Ashâb-ı kiram bu şiirleri duyunca: "Allâh'a yemin olsun ki; bu şiiri şu pis heriften başkası söylememiştir! Onu mutlaka ibni Übeyrik söylemiştir!" derlerdi. Bu aile câhiliyet devrinde de, İslâm döneminde de ihtiyaç sahipleriydiler. O zaman Medine'de insanların gıdası hurma ve arpadan ibaretti. Kişi zenginse, beyaz un tüccarı geldiği vakit, ondan satın aldığı unu sadece ailesine ayırırdı.

Bir seferinde Şam'dan bir tüccar geldi. Amcam Rifâ'a İbni Zeyd bir yük beyaz un aldı ve onu kilere koydu, o odada silah, zırh ve kılıç da vardı. Bir gece hırsızlar tarafından yiyecek ve silah çalındı. Sabah olunca amcam Rifâ'a bana uğradı ve durumu bildirdi. Bunun üzerine biz mahallede araştırma yaparken, o gece Übeyrikoğullarının ocak yaktıklarını duyunca, onlar üzerine yoğunlaştık. Kendilerini sorguya çektiğimizde, Allâh adına yemin ederek, çevremizde sâlih birisi olarak tanıdığımız Lebîd ibni Sehl'i hırsız gösterdiler.

Lebîd bu iftirayı duyunca kılıcını çekerek: "Allâh'a yemin olsun ki; ya bu hırsızlığı açığa çıkaracaksınız, ya da bu kılıç sizi deşecek!" dedi. Onlar işin ciddiyetini anlayınca: "Bize dalaşma, senin hırsızlıkla ne alâkan var?" diyerek lafı çevirdiler.

Araştırma neticesinde hırsızlığı kendilerinin yaptığı hakkında şüphemiz kalmayınca amcam benden Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e gidip durumu anlatmamı istedi. Ben Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in yanına vardığımda: "İçimizdeki hayırsız bir hâne halkı, amcamın silah ve yiyeceğini çaldılar, yiyeceğe ihtiyacımız yok, hiç olmazsa silahımızı iade etsinler!" dediğimde Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Muhakkak ben bu hususta emir vereceğim!" buyurdu.

Durumdan haberdâr olan Übeyrikoğulları, Üseyr ibni Urve isimli adamlarına gidip hırsızlık yapmadıklarına dâir onu ikna ettiler. Mahalleden bir kısım insanlar da onlara kanıp Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e: "Ey Allâh'ın Rasûlü! Katâde ve amcası içimizden sâlih bir aileyi bir delile dayanmaksızın iftiralara hedef yaptı!" dediler. O zaman Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) bana: "Müslüman ve sâlih oldukları söylenen bir aileyi hedef alıp hırsızlıkla mı itham ediyorsun? Oysa delilin de yok!" buyurdu. Bu durum karşısında ben: "Keşke çok malım gitseydi de bu hususta Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e bir şey söylememiş olsaydım!" temennisıyla oradan ayrıldım. O sırada amcam yanıma gelip ne yaptığımı sorunca, ben ona durumu anlattım, o da: "Kendisinden yardım istenilen Zât, ancak Allâh-u Te'âlâ'dır!" dedi. Aradan çok geçmeden bu âyeti celîleden itibaren onbir âyet-i kerime (105-115) nazil olunca çalınan silahlar Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e getirildi, o da onları amcama iade etti. (Tirmizî, Tefsir: 5, No: 3036. 5/245; Taberi No: 10416,4/266)

106- (Şahitlerin tanıklığına güvenerek suçsuz bir kişiyi itham ettiğin için) Allâh'tan mağfiret iste! Şüphesiz ki Allâh (Kendisinden mağfiret isteyen kimseyi) dâima (çokça bağışlayan bir) Ğafûr ve (tevbe edenlere çok acıyan bir) Rahîm olmuştur.

107- (Günah işleyip cehenneme girmeye teşebbüs ederek) kendi nefislerine hainlik yapmakta olan o kimselerden taraf(, hırsızlık suçunu onlardan savuşturmak için) mücâdele etme! Şüphesiz Allâh o kimseyi sevmez (ve onu cezasız bırakmaz)ki o çokça hâin ve aşırı günahkar olmuştur.

108- Onlar (zararlarından korktukları) **insanlardan gizleniyorlar da**, (utanılmaya ve korkulmaya en çok lâıyk olan) **Allaâh'tan utanmıyorlar!**

Hâlbuki onlar (suçsuzca iftira atmak, yalan yere yemin etmek ve yalancı şahitlikte bulunmak gibi) **O** (Allâh-u Sübhânehû)nun **razi olmadığı sözü gece gece** (gizlice) **kurarlar**ken, **O** (ilmen) **kendileriyle beraber idi. Allâh onların yapmakta olduklarını dâima** (kuşatıcı şekilde bilen bir) **Muhît olmuştur.**

109- (Ey hırsız Übeyrikoğulları!) **İşte siz, öyle** (günahkâr) **kimselersiniz ki; o en alçak** (dünya) **hayat(ın)da onlardan taraf mücâdele verdiniz.**

Peki ya kıyamet günü onlardan taraf Allâh ile kim mücâdele edebilir? Ya da (Allâh'ın azabından kurtulmaları için) **onlara kim vekil olabilir?**

110- (Beşir'in Rifâ'a'ye yaptığı gibi) **her kim** (başkasına tealluk eden) **bir kötülük işler yahut** (kendiyile alâkalı bir günah işleyerek) **nefsine zulmeder de, sonra Allâh'tan mağfiret dilerse, Allâh'ı** (günahlarını çokça bağışlayıcı bir) **Ğafûr ve** (kendisine ziyade acıyan bir) **Rahîm olarak bulur.**

111-Her kim bir günah kazanırsa, o onu ancak kendi aleyhine kazanmış olur(, zira vebali başkasına yüklenmez)! **Allâh ise** (kimin ne yaptığını) **dâima** (çok iyi bilen bir) **Alîm ve** (suçsuzca ceza vermeyecek kadar hikmet sahibi bir) **Hakîm olmuştur.**

112- Her kim (kasıtsız olarak) **bir hata yahut** (kasten) **bir günah kazanır da sonra** (Beşir'in Lebîd İbni Sehl'e yaptığı gibi) **onu bir suçsuzca atarsa, muhakkak ki o, büyük bir iftira ve açık bir günah yüklenmiş olur.**

113- Allâh'ın senin üzerinde lütfü ve rahmeti ol(duğu için, vahiy yoluyla suçlu ve suçsuzca sana bildirmiş ol)**masaydı, elbette onlardan bir cemaat seni** (doğru hükümden) **şaşırtmaya karar vermişti.**

Hâlbuki (bu işin vebali nefislerine döneceği için) **onlar kendi nefislerinden başkasını saptıramazlar ve** (bundan sonra da) **sana hiçbir şeyle zarar veremezler.**

Çünkü Allâh sana o kitabı ve hikmeti indirmiş ve (bugüne dek) **bilmekte olmadığını** (gizli saklı) **şeyleri** (türlü türlü vahiylerle) **sana bildirmiştir. Böylece Allâh'ın senin üzerindeki lütfü pek büyük olmuştur.**

(Zaten peygamberlikten daha büyük bir ikram olamaz!)

114- Bir sadaka (bağışlama)**yı yahut** (ödünç verme ve darda kalmışa yardım elini uzatma gibi) **herhangi bir iyiliği veya** (dargın) **insanlar arasında** (yapılacak) **bir düzeltmeyi emretmiş olan**(larını gizli konuşmaları) **dışında, o** (Übeyrikoğulları gibi insa)nların **gizli konuşmalarından birçoğunda hiçbir hayır yoktur.**

İşte sana! Her kim (gösteriş ve lider olma niyetiyle değil de, sadece) **Allaâh'ın rızasını aramak için bu** (anlatıla)nları **yaparsa, muhakkak ki Biz ona** (düşünülemeyecek kadar) **pek büyük ve çok değerli bir ecir vereceğiz.**

115- Doğru yol kendisine açıkça belirdikten sonra her kim o Râsule karşı gelir ve (inanç yahut amel bakımından) **müminlerin yolundan başkasına uyarsa, onu bağlı kalıp devam ettiği o** (kötü) **şeye takipçi kılar** (ve seçmiş olduğu bâtil yolla baş başa bırakır)**ız, (âhirette ise) kendisini cehenneme girdiririz. Bir varış yeri olarak o ne kötü olmuştur!**

Übeyrikoğulları hakkındaki âyet-i kerimeler inince, sahâbe-i kiram hakkında hiciv niteliğinde şiirler söyleyen Beşir adındaki münafık, müşriklere iltihak etti ve gidip Sülâfe binti Sa'd ibni

Sümeyye'ye misafir oldu. Bunun üzerine Mevlâ Te'âlâ bu ve bir sonraki âyet-i kerimleri inzal buyurdu.

Beşir, Sülâfe'nin yanına misafir olarak varınca Rasûlüllâh (Sallâllûhu Aleyhi ve Sellem)in şâiri Hassan İbni Sâbit (Radiyallâhu anh) o kadını birtakım şiirlerle hicvetti. Bu şiirler Sülâfe'nin kulağına varınca Beşir'in bineğinin semerini kaldırıp sel yatağına fırlattı ve: "Defol! Bana Hassân'ın şiirini hediye etmekten başka bir hayır getirmedi!" dedi. (Tirmizi, Tefsîr: 5, No: 3036, 5/245; Taberî No: 10416,4/266)

116- Şüphesiz ki Allah Kendisine ortak koşulmasını(n cezasını ebedî azap olarak kesin hükme bağladığı için şirki) bağışlamaz. İşte sana! O, bunun dışındakini ise (ne kadar büyük günah olsa da, tevbe şartı koşmaksızın) dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allâh'a (herhangi bir şeyi) ortak koşarsa, muhakkak ki o, (haktan) çok uzak bir sapıklıkla (yanlış) sapmıştır.

117- O (şirk koşa)nlar O'nu bırakıp yalnızca dişi (ismi taşıyan cansız nesne)lere tapmaktadırlar ve (böyle yaparak) ancak hayırlardan yoksun kalmış / şerri belirgin / kötülüğe soyunmuş / isyankâr / bir şeytana kulluk yapmaktadırlar. (Zira puta tapmayı onlara şeytan emretmiştir.)

118- (Onlar öyle bir şeytana tapmaktadırlar ki;) Allâh ona lanet etmiştir. O da (Allâh'a karşı) demiştir ki: "(Senin izzet ve celâline) andolsun ki, elbette Senin kullarından kesin olarak belirlenmiş bir nasip edineceğim!

119- Andolsun ki; mutlaka onları (doğru yoldan) saptır(maya çalış)acağım! Kasem olsun ki; kesinlikle onları umutlandır(mak üzere uzun yaşayacakları ve dirilip azapla karşılaşmayacakları gibi asılsız kuruntulara boğ)acağım!

Yemin olsun ki; muhakkak onlara emredeceğim de hemen davalarının kulaklarını çokça yaracaklar (ve bunu, Allâh'ın helâl kıldığı hayvanları kendilerine haram etme ve putlara adama belirtisi yapacaklar)! Yine andolsun ki; elbette onlara emredeceğim de hemen Allâh'ın yaratışını (tümüyle veya kısmen) değiştirecekler (ve köleleri burma, dövme yaptırma ve sakal kesme gibi suretlerle Allâh'ın yarattığı şekle müdahale edecekler)!"

Kim Allah'ı bırakıp da şeytanı bir dost edinirse muhakkak ki o pek açık bir zararla hüsrâna uğramıştır. (Zira Allâh'ın rızasını bırakıp şeytanın rızasını tercih ederek, cennetteki yerini cehennemdeki yeriyi değiştirmiştir.)

Âyet-i celîlede İblîs'in sözü olarak geçen "Allâh'ın yaratışını değiştirme" ifadesinden ne kastedildiği hakkında müfessirler iki görüş serdetmişlerdir:

1) Sa'îd ibni Cübeyr ve Hasen-i Basri (Radiyallâhu anhüm) gibi tabiinin ileri gelenlerinden nakledilen görüş, bunun: "Allâh'ın dinini değiştirme" manasında oluşudur ki, bu ya kâfir olan kişinin, Allâh-u Te'âlâ'nın, kendisinden kal-û belâ'da aldığı sözü bozarak, yaratıldığı İslâm fitratını değiştirmesi olarak yorumlanmış veya sonradan helâli harama, haramı da helâle çevirerek yapmış olduğu değiştirmeye tefsir edilmiştir.

2) Buradaki "Değiştirme", insanın, şeytanın isteği doğrultusunda kendisini Allâh-u Te'âlâ'nın yasakladığı birtakım şekillere sokmasıdır ki, estetik yaptırmak, peruk takmak, dövme yapmak, hayvanları burmak, livâta yapmak, lezbiyenlik, kadının erkek elbisesi-erkeğin kadın elbisesi giymesi, kadının erkeğe-erkeğin kadına benzemesi, kadının saçını tıraş etmesi ve erkeğin sakalını kesmesi gibi bazı yasaklar, Allâh-u Te'âlâ'nın yarattığı fitratı değiştirmeye örnek olarak zikredilmiştir. Bu konuda geniş malumat için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 5/704-783

120- O (şeytan) onlara (yapamayacağı şeyleri) söz vermektedir, (ulaşamayacakları konularda)

kendilerini boş şeylerle ümitlendirmektedir. Oysa şeytan onlara (zararlı şeyleri faydalı göstererek) bir aldatmacadan başkasını vaad etmemektedir!

121- İşte sana! O (şeytana uya)nlara ki, sığınakları ancak cehennemdir! Kendileri ondan dönüp kaçacak bir yer de bulamayacaklardır!"

122- O kimseler ki; (inanılması gereken her şeye) iman etmişler ve (bununla yetinmeyip, namaz, oruç, hac, zekât gibi) sâlih ameller işlemişler; muhakkak Biz onları içinde ebedî kalıcılar olmak üzere pek kıymetli cennetlere girdireceğiz ki; (köşkerinin ve ağaçlarının) altlarından ırmaklar akmaktadır.

Allâh'ın sözü olarak (Kendisi bunu kullarına vaad etmiştir)! (Bu vaad) bir hak olarak (gerçeklik kazanmıştır)! Söz bakımından Allâh'tan daha doğru kim olabilir?!

123- (Ey müşrikler! Allâh'ın vaat ettiği bu mükâfata ulaşmak,) ne sizin(, putlarınızın şefaatiyle kurtulacağınıza dâir) kuruntularınızla, ne de Ehli Kitab (olan Yahudi ve Hristiyanlar)ın("Biz Allâh'ın oğulları ve dostlarıyız, ateş bize ancak birkaç gün değer!" şeklindeki) asılsız umutlarıyla değildir.

Kim (imansızlık gibi) bir kötülük yaparsa onunla cezalandırılacaktır ve kendisi için Allâh'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı bulamayacaktır.

Âyet-i celîlenin muhatabı olan putperestlerin kuruntuları; öldükten sonra dirilmenin olmayacağı, iyiliklerine karşı mükâfat almayacakları, kötülüklerine karşı da ceza görmeyecekleri inancıdır.

Ehl-i Kitab'ın kuruntuları ise; kendilerinden başkasının cennete girmeyeceği, Allâh'ın oğulları ve dostları oldukları için azaba çarptırılsalar da sayılı günler dışında yakılmayacakları gibi birtakım bâtil inanışlarıdır.

"Kötülük yapan onunla cezalandırılacaktır!" cümle-i celîlesi nazil olduğunda bu, sahâbe-i kirama çok ağır gelmiş hatta bazıları bunu Kur'ân'daki en ağır âyet olarak görmüşlerdir.

Nitekim Ebû Bekir (Radiyallâhu anh): "Yâ Rasûlellâh! Her birimiz mutlaka bir günah yapıyoruz, her yaptığımızın cezasını çekeceğimize göre, artık bu âyetten sonra kurtuluş nasıl beklenir?" dediğinde Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem):

"Ey Ebû Bekir! Allâh seni bağışlasın! Sen hiç hasta olmaz mısın, sen hiç yorulmaz mısın, sen hiç üzülmez misin, sana hiç sıkıntı vurmaz mı? İşte kötülüklerinize karşılık verilen cezanız budur!" buyurdu. (Ahmed ibni Hanbel, el-Müsned, No: 68-71, 1/35)

Diğer bir hadîs-i şerifte de: "Bir kötülük yapan onun cezasını dünyada çeker!" buyrulur bu hesabın âhirete kalmayacağına işaret edilmiştir. (Ahmed ibni Hanbel, el-Müsned, No: 23, 1/24)

Diğer bir hadîs-i şerîf ise: "Dünyada müminlerin bedenlerine isabet eden eziyet verici hastalıklarla" bunu tefsir etmiştir. (Ahmed ibni Hanbel, ei-Müsned, No: 68, 1/35; No: 23, 1/24, No: 24422, 9/334)

Ebû Hureyre (Radiyallâhu anh)dan rivayete göre; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Orta yolu tutun ve doğruyu arayın! (Bu durumda birtakım hatalar işleseniz bile bunlar bağışlanacaktır, zira) mümine isabet eden her bir sıkıntıda bir keffâret vardır. Hatta vücudundan sıyrılan bir sıyrıktaki veya kendisine batan bir dikende bile!" (Müslim, Birr: 14, No: 2574, 4/1993) buyurarak, halk nazarında musibet sayılmayacak kadar ufak olan eziyetleri bile bu cezaya örnek olarak zikretmiştir.

Bela ve musibetlerin günahlara keffâret oluşu hakkındaki hadîs-i şerîf ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 5/801-806

124- Erkek veya kadın her kim de, kendisi mümin olarak iyi işlerden bir kısmı (olan, İslâm'ın farzları)nı yaparsa, işte sana! Onlar da cennete girecekler ve bir çekirdeğin

sırtındaki çukurcuk kadar bile haksızlığa uğratılmaya caktlardır.

125- Din bakımından daha güzel kim olabilir o kimseden ki; kendisi (iyilikleri yapıp kötülükleri bırakan) bir muhsin olarak nefisini Allâh'a teslim etmiştir ve (bâtıl dinleri bırakıp hakka yönelici) bir hanîf olan İbrahim'in dinine hakkıyla uymuştur!

Zaten Allâh İbrahim'i bir dost edinmiştir.

126- Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar (yaratılmak ve mülkiyet bakımından) Allâh'a aittir. Allâh her şeyi dâima (ilmiyle ve kudretiyle çepeçevre kuşatan bir) Muhît olmuştur.

127- (Habîbim!) Senden kadınlar(ın mirası) hakkında fetva istiyorlar.

De ki: "Onlar hakkında size Allâh fetva vermektedir, bir de; (güzellikleri ve malları yüzünden) kendilerini nikâh etmeye rağbet ettiğiniz halde, (mirastan) onlar için (farz olarak) yazılmış bulunan (pay)ı kendilerine vermediğiniz o yetim kadınlar, zayıf tutulan (yetim) çocuklar ve yetimler için adaleti ayakta tutmanız hakkında o (yüce) kitap (olan Kur'ân)da üzerinize okunmakta olan (âyetlerin beyan)lar(ı bu konuda sizi aydınlatmaktadır)!

(Bahsi geçenler hakkında) hayırdan her ne yaparsanız, şüphesiz ki Allâh onu dâima (çok iyi bilen ve mükâfatını verecek olan bir) Alîm olmuştur."

128- Eğer bir kadın(, yatağını terk etmesi ve nafakasında ihmal göstermesi gibi emarelerle) kocasının uzaklaşmasından yahut (konuşup görüşmeyi azaltma, sövme veya dövme gibi belirtilerle, kendisinden) yüz çevirmesinden endişelenirse, (mehrinin yahut nöbet günlerinin bir kısmını veya tamamını bağışlayarak, kocası da bunu kabul ederek) aralarında bir sulh ile düzeltme yapmalarında ikisi üzerine de hiçbir günah yoktur.

(Boşanmaktansa yahut evliliği sürdürüp de kötü geçinmektense) sulh daha iyidir.

Tamahkârca cimrilik, (kendilerinden ayrılmaz bir parça gibi) nefislere yakın hâle getirilmiştir. (İnsan açgözlülük ve doyumsuzluk tabiatı üzere yaratıldığı için ne kadından ne de erkekten, istek ve haklarından seve seve vazgeçmeleri beklenemez.) Ama (eşlerinizden birini sevmeyip diğerini çok sevseniz bile, evlilik haklarına riâyet için, sevmediğinize sabrederek ona) güzel davranırsanız ve (geçimsizlikten, tümüyle terk etmekten ve haksızlıktan) iyice sakınırsanız, şüphesiz ki Allâh sizin yapmakta olduklarınızı daima (bilen ve karşılığınızı verecek olan bir) Habîr olmuştur.

129- Siz ne kadar istekli olsanız da (nikâhınız altında bulunan) kadınlar arasında (her konuda tam bir) adalet (ve eşitlik) yapmaya asla güç yetiremezsiniz!

O halde (bari elinizden geleni yapın da, sevdiğinize karşı) büsbütün bir meyille meyletmeyin ki, o (sevmediğiniz diğer hâtu)nu askıya takılmış (halde ne kocalı ne kocasız) gibi bırakmayasınız! Eğer (kadınlarla ilgili yanlış yaptığınız şeyleri) ıslah ederseniz ve (gelecekte de onlara zulüm yapmaktan) iyice sakınırsanız, şüphesiz ki Allâh (yaptığı zulümden tevbe edeni) dâima (çokça bağışlayan bir) Ğafûr ve (kuluna çok acıdığı için, daha önceki kalbî meyillerine karşı onu cezalandırmayacak olan bir) Rahîm olmuştur.

Bu âyet-i celîle insanın, kalbî meyil gibi elinde olmayan şeylerle mükellef tutulmadığını beyan etmekle birlikte, söz ve davranış gibi gücünün yettiği konularda sorumlu bulunduğunu, dolayısıyla eşleri arasında kasıtlı olarak yaptığı adaletsizlik nedeniyle günahkâr olacağını ifade etmektedir. Bundan dolayı Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) eşleri arasında gece nöbetlerini eşit bir şekilde paylaştırır, yine de: "Ey Allâh! Benim elimden gelen taksimim budur. Öyleyse sadece senin gücünün yetip, benimse gücümün yetmediği konularda beni sorumlu tutma!" diye dua ederdi. (Ebû Dâvud, Nikâh:37, No:2134,1/648)

Bu konuda geniş malumat için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 5/839-844.

130- Eğer (karı-kocadan her) **ikisi** (evliliği sürdürmekte anlaşamayıp) **ayrılacak olurlarsa, Allâh Kendi zenginliğinden** (bolca vererek) **her birini de** (diğerinin eline bakmaktan) **ihtiyaçsız kılar. Allâh dâima** (kullarına genişlik vermekten yana olduğu için nikâhı helâl eden bir) **Vâsi'** ve (hükümleri hikmetlere dayandığı için boşanmaya izin veren bir) **Hakîm olmuştur.**

131- Göklerde olanlar ve yerde bulunanlar Allâh'a aittir. Andolsun ki; sizden önce kendilerine kitap verilmiş olan kimselere de, size de: "Allâh(a ortak koşmaktan ve isyan)dan hakkıyla sakının!" diye kesinlikle emretmiştik! (Size de, onlara da: ")**Eğer inkâr ederseniz,** (mülkün yegâne mâlikine zarar veremezsiniz, zira) **göklerde olanlar da, yerde bulunanlar da hiç şüphesiz ancak Allâh'a aittir. Allâh** (yaratıklarından ve ibadetlerinden) **dâima** (ihtiyaçsız olan bir) **Ğaniyy ve** (kulları Kendisine hamdetse de etmese de, haddi zatında bütün övgülere lâıyk olan bir) **Hamîd olmuştur.**(" buyurmuştuk.)

132- Göklerde bulunanlar ve yerde olanlar ancak Allâh'a aittir. (Bu da, O'nun çok zengin ve övgülere lâıyk olduğunu gösterir. Çünkü bütün yaratıkların O'nun yaratmasına muhtaç oluşu. Kendisinin hiçbir şeye muhtaç olmadığını ifade ettiği gibi, onları yaratıp türlü türlü lütuflara mazhar kılması da, bütün övgüleri lâıykıyla hak ettiğini gösterir. Dolayısıyla karı-koca, boşanmaları durumunda Allâh'ın kendilerine vermiş olduğu bu zengin etme teminâtına güvenebilirler. Bütün işler kendisine havale edilecek bir) **Vekîl olarak Allâh yeterli olmuştur!**

133- Ey insanlar! O dilerse sizi giderir de, (yerinize insan cinsinden yahut başka yaratıklardan) **diğer kimseleri getirir. İşte sana! Allâh** (ilediğini yok edip, istediğini yaratma gibi) **bu** (türlü istek ve muratları) **na dâima** (hakkıyla gücü yeten bir) **Kadîr olmuştur.**

134- Her kim dünya mükâfatını istemekte olduysa (ve bu nedenle ganimet için cihat etmekteyse, şunu iyice bilsin ki); **dünyanın da âhiretin de tüm sevab** (ve karşılıklar)ı **ancak Allâh nezdindedir.** (O halde ikisini birden istemek varken, en düşüğüyle yetinmenin ne anlamı olabilir?)

Allâh (tüm sözleri) **dâima** (hakkıyla duyan bir) **Semi' ve** (bütün işleri ve niyetleri tam manasıyla görüp bilen bir) **Basîr olmuştur.**

(Artık herkese kasıt ve niyetine göre karşılık verecektir.)

135- Ey iman etmiş olan kimseler! (En ufak bir zulme sapmamak için) **adaleti tam manasıyla ayakta tutanlar ve** (gerektiği yerde) **Allâh** (rızası) **için şahitlik yapan** (dürüst insan)lar **olun, velev ki kendi nefisleriniz yahut ana-baba ve en yakınlar aleyhine olsun!**

(Hakkında şahitlik yapılan kişi,) **zengin yahut fakir olsun,** (onları kayırmak ve acımak şahitlik yapana düşmez, çünkü) **ikisine de Allâh** (herkesten) **daha yakındır.**

O halde siz (nefsinize ait) **kötü arzuya asla uymayın ki adaletli olasınız! Eğer** (doğru şahitlikten ve düzgün karardan uzaklaşmak üzere dillerinizi) **eğip bükerseniz yahut** (gerekten şahitliği gizleyerek, şehâdetten büsbütün) **yüz çevirirseniz, şüphesiz ki Allâh yapmakta olduklarınızı dâima** (çok iyi bilen ve karşılığını verecek olan bir) **Habîr olmuştur.**

136- Ey (İslâm'ın tümüne) **inanmış olan kimseler! Allâh'a, Rasûlüne, Rasûlüne peyderpey indirmiş olduğu o kitaba ve daha önce topyekûn indirmiş olduğu kitaplara iman**(da sebat) **edin!**

/ Ey (peygamberlerle kitapların bir kısmına) **inanmış olan** (Yahudi ve Hristiyan)lar!
(Peygamberlerle kitapların tümüne) **iman edin!** / *Ey* (kalpleriyle) **inan**(mayıp, dillerinden im)an
(açıklayan münafık)lar! (Dillerinizle inandığınızı söylediğiniz gibi, kalplerinizle de) **iman edin!** /

Her kim Allâh'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve o son günü (yahut bunlardan

birini) **inkâr ederse, muhakkak ki o**, (dönüşü düşünülemez şekilde) **pek uzak bir sapmayla** (hak yoldan) **sapmıştır.**

Âyet-i kerimede, iman eden kimselerden tekrar iman istenmesinin birkaç türlü izahı vardır ki; "Ey iman edenler! İmanda devam ve sebat edin!"; "Ey taklit yollu inananlar! İslâm'ın doğruluğunun delillerini iyi araştırıp inceleyerek hakikî manada iman edin!"; "Ey mücmel bir şekilde topluca iman edenler! İslâm'ın bütün hükümlerine tüm tafsilatıyla inanın!" şeklindeki manalar bunlardan birkaçıdır, diğer bir kısmı da metinde yer almıştır.

Âyet-i kerîmenin bazı Ehl-i Kitap müminleri hakkında indiği de rivayet edilmiştir ki; onlar *Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e gelerek: "Yâ Rasûlellâh! Biz sana ve Kur'ân'a, Mûsa'ya ve Tevrât'a, bir de Uzeyr'e inanıyoruz, bunun dışındaki kitapları ve peygamberleri inkâr ediyoruz!" dediler.*

O zaman Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Hayır! Allâh'a, Rasûlü Muhammed'e, Kur'ân'a ve ondan önceki bütün kitaplara iman edin!" buyurunca, onlar buna yanaşmadılar. Fakat peşi sıra bu âyet-i kerîme nazil olunca hepsine imanı kabul ettiler.

137- O kimseler ki; (evvelce Mûsâ (Aleyhisselâm)a) **inanmışlardır, sonra** (buzağıya taparak) **kâfir olmuşlardır,** (Mûsâ (Aleyhisselâm)ın dönüşünden) **sonra iman etmişlerdir, ardından** (İsâ (Aleyhisselâm)ı) **inkâr etmişlerdir, daha sonra da** (Muhammed (Sallâllâhu Ahyhi ve Sellem)i ve Kur'ân'ı reddederek) **kâfirlik yönünden artış kaydetmişlerdir,** (işte bu sıfatlara sahip olan Yahudiler ve defaatle irtidâd edip sonra kâfirlikte ısrar eden mürtetler); **şüphesiz ki Allâh onları bağışlayacak da değildir, kendilerini** (kurtuluşa ve cennete kavuşturacak) **bir yola eristirecek de değildir.**

138- (Habîbim!) O münafıklara müjdele ki, gerçekten kendileri için çok acı verici büyük bir azap vardır!

139- O (münafık) kimseler ki; müminleri bırakıp da kâfirleri dostlar edinmektedirler.

Yoksa izzet (ve şeref)i **onların yanında mı arıyorlar?** (Hâlbuki o aradıklarını kâfirlerin yanında asla bulacak değillerdir!)

Gerçekten izzet, bir bütün hâlinde Allâh'a aittir! (O da bu şerefi peygamberine ve dostları olan müminlere tahsis etmiştir.)

140- Gerçekten O (Allâh-u Te'âlâ) **o kitapta size şunu indirmiştir:**

"Allâh'ın âyetlerini duyarsanız ki; onlar inkâr ediliyor ve kendileriyle alay ediliyor, artık o (inkâr ve istihzaya dala) **nlar o** (inkâr ve alay konusu) **ndan başka bir söz içerisine daldırıncaya kadar kendileriyle birlikte oturmayın!**

Zira muhakkak ki siz o (durumu gördüğünüz) **zaman,** (reddetmeye, en azından o meclisi terkedip gitmeye gücünüz yettiği halde onlardan yüz çevirmezseniz,) **onlar gibi** (günahkâr kimseleri) **siniz.**

Şüphesiz ki Allâh (onların bu hâline rıza gösterip yanlarında oturan) **o münafıkları da o** (inkarcı) **kâfirleri de hep birlikte cehennemde toplayıcıdır!"**

141- O (münafık) kimseler ki; sizi(n zafer kazanıp kazanmamanızla ilgili gelişmeleri) gözetleyip durmaktadırlar.

Eğer sizin için Allâh'tan bir fetih, (yardım ve zafer müyesser) **olursa,** (ganimette size ortak olmak için): **"Biz de sizinle birlikte değil miydik?" derler.**

Kâfirler için, (dünyalık devletten basit) **bir nasip olduğunda ise** (onlara):

"Biz sizin üzerinize galip gel(ebileceğimiz halde, size saldırmaktan el çek) **medik mi? Ve**

(inananları korkuya sevkedip sizinle savaştan geri bırakarak) **sizi müminlerden korumadık mı?" derler.**

(Ey müminler ve münafıklar!) **Artık kıyamet günü aranızda** (kimin haklı kimin haksız olduğuna dâir) **Allâh hüküm verecektir ve Allâh (âhirette) kâfirler için müminler aleyhine asla bir yol vermeyecektir** (, dünyada da hiçbir zaman kâfirlere, davalarını haklı çıkaracak bir delil nasip etmeyecektir).

142- Şüphesiz ki münafıklar Allâh'ı aldatmaya kalkışır. Hâlbuki O, aldatmalarının karşılığını vericidir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenen kimseler hâlinde kalkarlar. (Kıldıkları namazla da Allâh'ın rızasını kastetmeyip) **insanlara gösteriş yaparlar, Allâh'ı da ancak çok az zikrederler!**

Bu âyet-i kerîmede münafıkların Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i aldatmaya kalkışmaları, Allâh-u Te'âlâ'yı aldatmaya çalışma olarak açıklanmıştır ki; böylece Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in değeri ortaya konmak istenmiştir. Nitekim Fetih Sûresinin onuncu âyet-i kerîmesinde Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e bî'at etmenin, Allâh-u Te'âlâ ile bî'atleşme olarak zikredilmesi de bu gayeye yöneliktir.

Allâh-u Te'âlâ'nın, münafıklara hüd'a yapması ise; onların hilelerine karşılık verecek olmasıdır ki bu, âhirette meydana gelecektir. Şöyle ki; Allâh-u Te'âlâ kabirlerinden kalktıklarında müminlere vereceği nurun bir mislini onlara verecek, böylece onlar sırat köprüsüne vardıklarında nurlarını söndüreceklerdir.

Münafıkların namaza üşenik bir halde kalkmaları, cemaatle namaza kalktıklarında bir tembellik neticesi olarak ağırdan alıp yavaş yavaş kalkmalarıdır ki, bunun da nedeni, kıldıkları namazdan bir sevap ummayıp, kılmadıklarından da bir ceza beklememeleridir.

Bu nedenle kendilerine yatsı namazıyla sabah namazı pek zor gelmektedir. Zira yatsı, gündüzün yorgunluğunun iyice ağır bastığı bir vakte rastlamakta, sabah ise uykunun en tatlı zamanına denk gelmektedir.

Onların derdi Allâh rızası olmayıp, insanlara gösteriş olduğundan, Allâh'ı pek az zikretmektedirler ki, bu: "Onlar namaza dinin emri olduğu için değil de, gösteriş ve desinler için giderler!" anlamına gelmektedir. Bundan dolayı Hasen (Radiyallâhu anh): "O az olduğu açıklanan zikirleri Allâh için olsaydı, elbette çok sayılırdı!" demiştir.

143- İşte sana! (Onlar şeytan ve nefis tarafından) **bu** (imanla küfür) **ara(sın)da** (istikrarsız ve) **çalkantılı hale düşürülmüş kimselerdir. İşte** (bu yüzden kendileri) **ne onlara** (bağlanıp gerçek mümin olurlar), **ne de bunlara** (tümüyle yâr olup müşrik bilinirler)!

Allâh kimi saptırırsa, artık sen onun için asla (kendisini doğruya ulaştıracak) **bir yol bulamazsın.**

144- Ey iman etmiş olan kimseler! Müminleri bırakıp da kâfirleri birtakım dostlar edinmeyin! (Çünkü bu, münafıkların âdetidir, siz de onlara benzemeyin!)

Yoksa siz (böyle yaparak,) **kendi aleyhinize** (olacak nitelikte ve size azap etmesini haklı çıkaracak şekilde) **Allâh'a apaçık güçlü bir delil mi vermek istiyorsunuz?**

145- Gerçekten münafıklar; o ateşin en aşağı tabakasındadırlar.

Sen bile onlar için asla hiçbir yardımcı bulamazsın!

146- Ancak o kimseler ki; (münafıklıktan) **tevbe etmişlerdir**, (münafıkken taşıdıkları kötü niyetleri) **düzeltilmişlerdir**, **Allâh(ın kitabın)a sımsıkı sarılmışlardır ve din(lerinin emrettiği ibadet)lerini** (gösteriş için değil de) **Allâh için hâlis kılmışlardır, işte sana! Onlar** (iki cihanda da) **müminlerle beraberdirler. Yakında Allâh müminlere pek büyük ve çok değerli bir ecir**

ver(diğinde, onları da buna ortak ed)ecektir.

147- Şükrederseniz ve İman ederseniz, (fayda ve zarar görmekten münezzehten olan) Allâh size azap etmekle ne yapacaktır ki?! (Bununla öfkelerini mi yatıştırarak yahut bir zararı mı savuşturarak veya bir menfaat mi temin edecektir? O bütün bunlardan son derece münezzehten olduğu için, size azap etmeye değil de sizi kurtarmaya bahane aramaktadır.) Allâh (az bir ameli kabul edip ona bolca mükâfat veren ve şükürleri) dâima (çokça kabul eden bir) Şâkir ve (imanınızın da şükürünüzün de gerçek olup olmadığını çok iyi bilen bir) Alîm olmuştur.

148- Zulme uğratılan kimse(nin, zâlime karşı açıkça yaptığı bedduası ve ondan şikâyetlenmesi) dışında Allâh kimsenin kötü olan sözü açıklamasını sevmez.

Allâh (mazlumun sözlerini) dâima (çok iyi işiten bir) Semî' ve (zâlimin zulmünü hakkıyla bilen bir) Alîm olmuştur.

149- (Sözlü veya fiilî olarak) herhangi bir hayrı açıklarsanız yahut onu gizlerseniz ya da bir kötülüğü affederseniz, şüphesiz ki Allâh (günahkârları) dâima (çokça affeden bir) Afüvv ve (dilediğinde onlara ceza vermeye hakkıyla gücü yeten bir) Kadîr olmuştur.

150- Şüphesiz o (Yahudi ve Hristiyanlara mensup) kimseler ki; Allâh'ı ve peygamberlerini inkâr ederler, Allâh ile peygamberleri arasında ayırım yapmak isterler ve: "(Peygamberlerle kitaplardan) bir kısm(ın)a inanırız, bir kısmı(nı) inkâr ederiz!" derler ve işte sana! Böylece bu (anlatıl)ın (küfürle iman yol)lar(ı) arasında (orta) bir yol edinmek isterler!

151- İşte sana! Onlar, hakikaten kâfirlerin ta kendileridir! Biz de o kâfirler için çok alçaltıcı pek büyük bir azap hazırlamışızdır.

Bu âyet-i celîlelerden anlaşıldığı üzere; peygamberlerin birine dahi inanmayarak aralarında ayırım gözetenler gerçek manada kâfirlerdir. Dolayısıyla günümüzdeki bazı âlim geçinen kimselerin Bakara Sûresi 62. âyet-i kerîmesinde zikredilen "Allâh'a ve âhîret gününe iman" bir de "Salih amel işlemek" şartlarıyla yetinerek, peygamberlerin tümüne iman şartı gözetmeksizin Yahudi ve Hristiyanların da cennete gideceklerini söylemeleri öyle bir dalâlettir ki, asr-ı saadetten günümüze değin hiçbir Müslüman böyle bir şey söylememiş ve bu fikirde bulunmamıştır.

Bilindiği üzere Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri arasında hiçbir çelişki söz konusu olamaz. Ama bu husus, âyetlerin tamamı birlikte değerlendirildiği zaman meydana çıkar. Yoksa bir âyette bulunan bazı şartlarla yetinip, diğer âyetlerde bulunan şartları göz ardı etmek, insanı inanç ve amel yönünden büyük yanlışlara götürebilir.

Nitekim burada; Allâh'a imandan sonra, peygamberlere inanma şartı özellikle belirtilmiş ve onlardan hiçbiri arasında iman bakımından ayırım yapmamak gerektiği, aksi takdirde kişinin hakikî manada kâfir olacağı ifade edilmiştir. Bir sonraki âyet-i kerîmede de, ancak peygamberler arasında ayırım yapmayanlara mükâfat verileceği açıkça zikredilmiştir.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) gibi en büyük peygambere inanmadıkları için Allâh-u Te'âlâ'nın kâfir olarak nitelediği ve alçaltıcı azap tehdidinde bulunduğu kâfirleri, özellikle Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e düşmanlık ve hakarete ileri giden Yahudi ve Hristiyanları cennetle müjdelemek, hem de bunu Kur'ân-ı Kerîm'in bu konudaki sarîh beyanlarına rağmen yapmak, kişinin imanını sağlam bırakmayacak bir inanç tehlikesidir.

Bu konuda farklı bilgiler için bakınız: Bakara Sûresi: 62; A'râf Sûresi: 158

152- Ama o kimseler ki; Allâh'a ve peygamberlerine inanmışlardır, o (gönderilmiş ola)nlardan hiçbirinin arasında ayırım da gözetmemişlerdir, işte sana! Onlar ki, O onlara ecirlerini mutlaka verecektir. Allah (bu kullarının evvelce yaptıkları günahları) dâima (çokça

bağışlayan bir) **Ğafür ve** (kendilerine ziyâde acıdığı için sevaplarını kat kat artıran bir) **Rahîm olmuştur.**

153- Ehl-i kitap (olan Yahudi ve Hristiyanlar) **senden,** (davanın tasdikçisi olarak) **üzerlerine gökten bir kitap indirmeni ister.**

İşte sana! Gerçekten onlar bundan daha büyüğünü de Mûsa'dan istemişler ve: "Allâh'ı bize açıkça göster!" demişler. Ama bu (istekte ısrarcı olarak işledikleri) **zulümleri sebebiyle hemen onları yıldırım yakalayivermişti.**

Sonra onlar kendilerine (Tevrât gibi bir kitap ve Mûsâ (Aleyhisselâm)ın dokuz mucizesi gibi) **çok açık deliller gelmesinin ardından o buzağıyı** (ilâh olarak) **kabullenmişler de, işte sana! Biz bunu da atfetmiştik.**

Ve Biz Mûsa'ya (kendisine muhalefet edenlere karşı) **pek açık güçlü bir delil / güç / vermiştik.**

154- (Allâh'ın göndereceği kitaptaki hükümlerle amel edeceklerine dâir vermiş oldukları) **kesin sözleri**(ne uymamaları) **sebebiyle üzerlerine Tûr dağını kaldırmış ve onlara:**

"(Eğilerek) secde edenler hâlinde o kapıdan (Kudüs'e) girin!" buyurmuştuk.

Ayrıca (Dâvûd (Aleyhisselâm) vasıtasıyla) **onlara: "Cumartesi (günün)de** (balık avlayarak) **haddi aşmayın!" buyurmuştuk ve onlardan** (bu hükümlere riâyet edeceklerine dâir) **pek ağır ve sağlam bir söz almıştık.**

155- İşte sağlam sözlerini bozmaları, Allâh'ın (peygamberlerinin doğruluğuna delâlet eden) **âyetlerini inkâr etmeleri,** (kendilerince bile) **haksız yere peygamberleri öldürmeleri ve: "Bizim kalplerimiz** (yapılan vaaz-u nasihatlere karşı kapalı ve) **kılıflı şeylerdir!" demeleri sebebiyle** (onları lânetlemiştir). **Doğrusu** (onlara vaaz-u nasihatini kâr etmemesi, yaratılıştan perdeli ve mühürlü olduklarından dolayı değildir. Bilakis) **Allâh kâfirlik** (yolunu seçme)leri **sebebiyle** (sonradan) **onlar üzerine mühür basmıştır. Artık** (Abdullah ibni Selâm gibi) **bir azınlık dışında onlar**(ın çoğu) **iman edemezler. I (Dinî konularda) pek az şey dışında (bir çok hükme) inanamazlar. I**

156- Yine onların (Mûsâ (Aleyhisselâm)dan sonra, Îsâ ve Muhammed (Salevâtullâhi Alâ Nebiyyinâ ve Aleyhim Ecmain) gibi peygamberleri) **inkâr etmeleri ve Meryem'in aleyhine** (zina suçu isnâd ederek) **pek büyük bir iftira söylemeleri yüzünden** (kendilerini lanete müstehak kıldık).

157- Bir de onların: "Biz Allâh'ın rasûlü (geçinen) **Meryem oğlu Îsâ Mesih'i gerçekten öldürdük!" demeleri sebebiyle** (onların kalplerini mühürledik)!

Hâlbuki ne onu öldürebildiler, ne de onu asabildiler!

Velâkin onlar(ın kafalarını karıştırmak) **için,** onu öldürmeye gönderdikleri Yahudi'nin görüntüsü, Allâh tarafından Îsâ (Aleyhisselâm)ın suretine) **iyice benzetildi** (de, onu çarmıha gerince Îsâ (Aleyhisselâm)ı astık sandılar). **Şüphesiz o** (Yahudi ve Hristiyanlara mensup) **kimseler ki onun** (öldürülmesi) **hakkında ihtilâfa düşmüşlerdir; elbette on**(un asılmış olup olmadığından) **büyük bir şüphe içindedirler.**

Kendileri için bu hususta tamamen zanna (ve tahmine) **uymaktan başka** (gerçek inanç ifade eden) **hiçbir ilim yoktur. Ve onlar onu** (öldürdüklerini söylüyorlarsa da, kendilerince de kesinkes ve) **yakînen öldürmüş değillerdir.**

158- Doğrusu Allâh onu Kendisin(in yönetiminde olan gökler)e **yükseltmiştir. Allâh** (istediğinin gerçekleşmesine engel olunamayacak derecede güçlü olduğundan, Îsâ (Aleyhisselâm)a saldıran Yahudilerden intikam almaya) **dâima** (muktedir bir) **Azîz ve** (onu göklere yükseltme gibi kararlarında hikmet sahibi bir) **Hakîm olmuştur.**

Bu âyeti kerîmelerden anlaşıldığı üzere; Yahudiler İsa (Aleyhisselâm)ı öldürememişlerdir, dolayısıyla çarmıha gerilen kişi, onu öldürmek üzere gönderdikleri Yahudi'dir ki, Allâh-u Te'âlâ onun yüzünü İsa (Aleyhisselâm)a benzeterek, İsa (Aleyhisselâm)ı da diri bir halde göklere kaldırarak bu konuyu onlar için içinden çıkılmaz bir hâle sokmuştur. Bu yüzden Hristiyanlar da büyük çelişkededirler, zira onlar da İsa (Aleyhisselâm)ın çarmıha gerilerek öldürüldüğü gibi yanlış bir inanca sahiptirler.

Allâh-u Te'âlâ'nın Müslümanlara lütfettiği doğru inanç ise, Hasen (Radiyallâhu anh)dan rivayet edilen bir hadîs-i şerifte buyrulduğu üzere: "İsa (Aleyhisselâm)ın ölmemiş olduğu ve kıyametten önce tekrar döneceği" (Taberî No: 7129.3/288) şeklindedir. Bir sonraki âyette de İsa (Aleyhisselâm)ın vefatından önce Ehl-i Kitab'ın tamamının ona Allâh'ın kulu ve rasûlü olarak doğru bir inançta iman edeceği bildirilmiştir ki, bu da âhir zamanda Deccal'ı öldürmek ve Hazret-i Mehdi'ye yardım ederek İslâm'ı dünyaya hâkim etmek için ineceği vakit gerçekleşecektir. Zira o zaman İslâm dininden başka bir din kalmayacaktır. Zaten İsa (Aleyhisselâm) da peygamberlik vasfıyla değil, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ümmet olma şerefini elde etmek üzere inecektir.

159- Andolsun ki; Ehl-i Kitap (olan Yahudi ve Hristiyanlar)dan hiçbiri hâric olmamak üzere hepsi de (İsa (Aleyhisselâm)ın) ölümünden önce (kıyamete yakın yeryüzüne indiğinde) mutlaka o(nun, Allâh'ın oğlu değil de, kulu ve rasûlü olduğu)na inana(rak Müslüman ola)çaktır. Kıyamet gününde ise o onlar aleyhine bir şahit olacaktır. (Böylece o, kendisini inkâr etmiş Yahudilerin ve ona ilâhlık payesi vermiş olan Hristiyanların kâfirliğine şahitlik edecektir).

160- O Yahudi olmuş kimselerin (buzağıyı ilâh edinme ve inanmaları için Allâh'ı görme şartı koşmaları gibi) büyük bir zulmü nedeniyle ve Allâh'ın yolundan birçoklarını / Allah'ın yolundan çokça / engellemeleri sebebiyle, (evvelce) kendileri için helâl edilmiş olan birçok lezzetli şeyleri onlara haram ettik.

161- Kendisinden kesinlikle nehyolunmuşlarken faiz almaları ve (rüşvet gibi haksız ve) bâtıl (yollar)la insanların mallarını yemeleri nedeniyle de (ceza olarak birçok lezzetli şeyden kendilerini mahrum bıraktık)!

Böylece içlerinden (tevbe edip iman edenlere değil de,) kâfir(likte ısrar eden)lere (âhirette) çok acı verici pek büyük bir azap hazırladık.

162- Lâkin içlerinden (Abdullah ibni Selâm ve arkadaşları gibi,) ilimde (derinleşerek üstün seviyeye ulaşmış) râsih kimseler ve (Allâh'a da tüm peygamberlerine de iman etmiş olan) müminler, sana indirilmiş olan (Kur'ân)a da, senden önce indirilmiş bulunan (kitap)lara da inanırlar. Hele o namazı hakkıyla kılanları (özellikle methederim)! Zekâtı verenlerle, Allâh'a ve o son güne inananlar ise; işte sana! Onlar, gerçekten de onlara pek büyük bir ecir vereceğiz.

163- Şüphesiz ki Biz Nûh'a ve ondan sonraki (Hûd, Salih, Şu'ayb ve diğer) peygamberlere vahiy gönderdiğimiz gibi, sana da vahiyde bulunduk! (Dolayısıyla vahye mazhariyette senin durumun onlardan farklı değildir. Allâh bunlardan hiçbirine topluca bir kitap indirmemiştir. O halde müşriklerin, senden böyle bir talepte bulunmaları yersizdir.) Biz İbrahim'e, İsmail'e İshâk'a, Ya'kûb'a, o (İbrahim ile İshak (Aleyhisselâm)ın) torunlar(ı olan oniki boydan peygamber olanlar)a, İsa'ya, Eyyûb'e, Yûnus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahiy gönderdik. Davud'a da Zebur'u Biz verdik!

164- Yine bu (sûrenin indiriliş zamanı)ndan önce nice rasûllere (vahiy gönderdik) ki sana gerçekten onları(n kissalarını) anlatmışızdır, ayrıca birçok peygamberlere ki, sana onları(n

hallerini) anlatmamışızdır!

Allah Mûsâ ile de (vasıtasız olan) özel bir konuşmayla mükâlemede bulunmuştur.

Bu âyet-i kerîmeden anlaşıldığına göre; Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri zikredilmeyen birtakım peygamberler mevcuttur, ancak bu konuda bir sayı bûdirilmediğinden farklı görüşler ortaya çıkmıştır. İmâm-ı Kurtubî'nin beyanı vechile; peygamberlerin sayısı hakkında rivayet edilen hadîs-i şeriflerin en sahihi, Ebû Zerr (Radıyallâhu anh)ın hadîsidir. Nitekim bir keresinde o, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) mescitte tek başına oturuyorken yanına girmiş ve kendisine nebîlerin sayısını sormuştur, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) de: "Yüz yirmi dörtbin!" buyurmuş, içlerinden rasûllerin sayısını sorunca da: "Büyük bir topluluk olarak üçyüz onüçtür!" buyurmuştur. (Hâkim, el-Müstedrek, No: 4166, 2/652) Ancak sayı konusu itikada tealluk etmediğinden dolayı, Allâh-u Te'âlâ'nın gönderdiği nebî ve rasûllerin tamamına inanılıp, belirli sayılar üzerinde takılıp kalmamak lâzımdır. Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri açıklanmış olan peygamberler yirmi beş tane olup bunlar; Âdem, İdrîs, Nûh, Hûd, Salih, İbrâhîm, İsmail, İshâk, Ya'kûb, Yûsuf, Eyyûb, Şu'ayb, Lût, Yahya, Zekerıyyâ, Mûsâ, Hârûn, Dâvûd, Süleyman, Yûnus, İlyâs, Elyesâ', Zülkifl, İsâ ve Muhammed (Salâvâtüllâhi Alâ Nebıyyinâ ve Aleyhim Ecma'in) hazarâtıdır! Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri geçen Uzeyr, Lokman, Zülkarneyn, Tübba' ve kıssası zikredilen Hızır (Aleyhimüsselâm)ın peygamberlikleri ise ihtilafli olduğundan, bu konularda tartışmaya girmek uygun değildir.

165- Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olan birçok rasûllere (de vahiy yolladık, tâ) ki o peygamberlerin (gönderilişinin) ardından insanlar için(:"Bize bir elçi gönderseydin de, bizi gaflet uykusundan uyarıp gerekenleri öğreteydi!" gibi laflarla) Allâh'a karşı (öne sürebilecekleri) bir mazeret (ve bahane) bulunmasın!

Allâh (inkâra ceza verme hususunda) **dâima** (üstün güce sahip olan bir) **Azîz ve** (her işinde hikmet sahibi olduğu için, uyarıcı olarak peygamberler gönderip her birine farklı bir mucize veren bir) **Hakîm olmuştur.**

166- (Onlar Kur'ân-ı Kerîm'İN Allah tarafından indirildiğini inkâr ettikleri için, sana gözleri önünde topye-kûn bir kitap indirilmesini talep etmektedirler,) lâkin Allah sana indirmiş olduğu (Kur'ân nâmındaki) o şey(in gerçekliğine) dâir şahitlik etmektedir ki; O onu Kendi(sine mahsus olan dosdoğru) bilgisiyle indirmiştir. (Buna dâir) melekler de şahitlikte bulunmaktadır. (Kimse şahit olmasa da.) zaten şahit olarak Allah yeterli olmuştur!

167- Şüphesiz o (Yahudi olan) kimseler ki; (Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i inkâr ederek) kâfir olmuşlardır ve(:"Biz kitabımızda onun peygamberliğine dâir bir delil bulamıyoruz!" diyerek insanları) Allâh'ın yolundan engellemişlerdir; gerçekten de onlar (sapma ve saptırmayı cem ettikleri için, dönüşü düşünülemez şekilde) pek uzak bir sapıklıkla (hak yoldan) sapmışlardır.

168- O kimseler ki; kâfir olmuşlardır ve (nübüvvetini inkâr ederek Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e haksızlık yapmış ve insanların ona inanmasına mâni olarak tüm halka) zulmetmişlerdir; şüphesiz ki Allâh (bu kâfirliklerinde ısrar ettikleri sürece) onları bağışlayacak da değildir ve kendilerini (kurtuluşa ulaştırır) bir yola iletecek de değildir!

169- (Bu durumda Allâh onları) ancak içinde sonsuza kadar ebedî kalacakları cehennem yoluna (kavuşturur)! İşte sana! Bu (kimselere cehennemde ebediyen azap etmek); Allâh'a göre pek kolay bir şey olmuştur.

170- Ey insanlar! Muhakkak o Rasûl size Rabbinizden hakk (olan İslâm'ı ve Kur'ân)ı getirmiştir. Artık iman edin! Sizin için hayırlı olanı (tercih edin)! Ama inkâr ederseniz(,

Allâh'a bir zarar veremezsiniz), **şüphesiz ki göklerde ve yerde bulunanlar sadece Allâh'a aittir.** (Böyle bir Zât imanınızdan fayda görmeyeceği gibi, inkârınızdan da zarar görmez!)

Allâh (inananı da inkâr edeni de) **dâima** (çok iyi bilen bir) **Alîm ve** (müminle kâfirin karşılıklarını eşit olarak vermeyecek derecede hikmet sahibi bir) **Hakîm olmuştur.**

171- Ey kitap ehli (olan Yahudi ve Hristiyanlar)! (İsa (Aleyhisselâm)a "Veled-i zina" deyip alçaltarak, yahut "Allâh'ın oğlu" demekle haddinden fazla yükselterek) **dininiz hakkında haddi aşmayın ve hak** (olan eş ve evlattan münezzehlak inancın)**dan başka bir şeyi Allâh'a karşı söylemeyin!**

Meryem oğlu İsâ Mesih (Allâh'ın oğlu değildir), **ancak Allâh'ın elçisi, O'nun Meryem'e bırakmış olduğu** ("Var ol!") **kelimesi**(nin tezahürü) **ve O'nun**(un Zât'ına ait olan hayat verme sıfatı)**dan** (yaratılıp beden kisvesine sokulmuş) **bir ruhtur.** (Ne var ki; diğer insanlardan farklı olarak babasız bir şekilde yaratılmıştır!)

Öyleyse Allâh'a ve peygamberlerine iman edin ve: "(İlâhlar) üçtür!" demeyin! Artık (teslis inancınızdan) **vazgeçin, sizin için en hayırlı olanı** (seçin)!

Allâh ancak tek bir İlâh'tır!

Kendisine âit bir çocuk bulunmasından tenzih O'na!

Göklere bulunanlar ve yerde olanlar sadece O'na âittir, (dolayısıyla kimse O'nun evladı olamaz. Olsa olsa kulu olur)! (Bütün âlemleri gözetip koruyan) **bir vekil olarak Allâh yeterli olmuştur!** (Böyle bir güce sahip olanın, çocuk gibi bir vekile ne ihtiyacı olabilir!?)

Allâh-u Te'âlâ Kur'ân-ı Kerim'de İmrân kızı Meryem dışında hiçbir kadını ismen zikretmemiş, ancak "Meryem" adını otuz küsur yerde belirtmiştir ki, ulema bunun hikmeti hakkında birkaç görüş zikretmişlerdir:

1) Soylu kimseler, insanların ortasında hanımlarının isimlerini açıkça söylemeyip bazı tabirlerle kinaye yollu zikrederler ama cariyelerinin adının mecliste anılmasını çirkin saymazlardı, Hristiyanlar Meryem ve oğlu hakkında, Allâh'ın hanımı ve oğlu şeklinde iftiralar yapınca Allâh-u Te'âlâ Meryem adını açıkça zikretmek suretiyle onlara: "Siz kendi hanımlarınızın ismini açıklamaktan utanırken, Meryem Benim eşim olsaydı Ben onun adını size açıklar mıydım?" buyurmak istemiştir.

2) İsâ (Aleyhisselâm)ın babası olmadığına inanmak iman şartlarından biri olması hasebiyle, onun adı Kur'ân-ı Kerim'de dâima annesine nispetle tekrarlanmıştır ki, böylece onun babasının olmayışı ve lânetli Yahudilerin iftiralarından tertemiz bulunuşu vurgulanmıştır.

Ayet-i celîlede geçen: "O'ndan bir ruh" ifadesinden, İsâ (Aleyhisselâm)ın Allâh'tan bir parça olduğu gibi bir mana asla çıkartılamaz. Zira İsâ (Aleyhisselâm)ın yaratılışı diğer insanlarınkiyle benzer biçimde olmamıştır, ancak o, Allâh-u Te'âlâ'nın emriyle Cebrâil (Aleyhisselâm)ın Hazret-i Meryem'in yakasına üflemesiyle yaratılmıştır ki, bu hususta da kendisi tek değildir, nitekim Âdem (Aleyhisselâm) hem annesiz, hem de babasız olarak yaratılmıştır. Bu yüzden: "Ona ruhumdan üfledim!" (Hicr Sûresi: 29'dan) tabiri Âdem (Aleyhisselâm) hakkında da kullanılmıştır.

Dolayısıyla "Allâh'tan bir ruh" olma vasfı, asla "Allâh'tan bir parça olma" manası taşımamakta, sadece "Allâh'ın emriyle harikulade biçimde yaratılmış olma" anlamına gelmektedir. Nitekim âyet-i kerîmede geçen: "Allâh'ın kelimesi" tabiri de İsâ (Aleyhisselâm)ın, Allâh-u Te'âlâ'nın "Var ol!" kelimesiyle mucizevî bir şekilde yaratılmış olduğu hakikatini açıklamaktadır.

Bu âyet-i celîlede geçen: "İlâhlar üçtür demeyin!" ifadesiyle, Hristiyanların teslis akidesi reddedilmiştir. Zaten onların bu husustaki görüşleri çok çelişkili ve kapalıdır. Ancak anlaşılana şudur ki; onlar Allâh'ı cevher olarak tek kabul etseler de, bu cevheri üç uknum diye adlandırdıkları üç sıfatla vasıflanmış bir zat olarak değerlendirmişler, ancak bu üç sıfatın her birini de başlı başına bir zat gibi addetmişlerdir. Çünkü onlar bu sıfatların İsa'ya da Meryem'e de hulul etmesini caiz görmüşlerdir. Dolayısıyla onlar "Varlık", "Dirilik" ve "Bilmek" diye adlandır-

dıkları üç uknumu, kendi başına durabilen ayrı ayrı zatlar olarak kabul etmiş ve "Baba", "Oğul", "Rûhu'l-kudüs" tabirleriyle bu üç uknumu kastederek kesinlikle kâfir olmuşlardır.

İşte bu âyet-i kerime onların üç uknum ile üç ilâhı kastettiklerini ifade buyurarak kendilerini bu teslis inancından nehyetmiştir.

172- Ne Mesih (Îsâ (Aleyhisselâm)), ne de o (Cibril, Mikâil ve İsrâfil (Aleyhimüsselâm) gibi Allâh-u Te'âlâ'ya ziyâde yakın kılınan) mukarreb melekler, Allâh'a âit bir kul olmaktan asla kaçınmaz(lar). Kim O'na kulluktan kaçınır ve büyüklenirse, muhakkak ki O onları hep birlikte Kendisine toplayacaktır.

173- O kimselere gelince ki; (iman şartlarına şüphesiz bir şekilde) inanmışlar ve (namaz, oruç, hac, zekât gibi) sâlih ameller işlemişlerdir; işte O onlara (hak ettikleri) ecirlerini tastamam verecektir ve kendilerine fazl(-u ihsân)ından (kat kat ilâve ve) ziyâdede bulunacaktır.

Ama o kimseler ki (Allâh'a ibadetten) kaçınmışlar ve kibretmişlerdir; işte O onlara çok acı verici büyük bir azap ile azap edecektir.

Ve onlar kendileri için Allâh'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı bulamayacaklardır.

174- Ey insanlar! Gerçekten size Rabbinizden bir burhan (olarak, inkarcıları âciz bırakacak mucizeler gösteren o peygamber) gelmiştir. Ve Biz size (doğru hükümleri) açıklayıcı bir nur (olan Kur'ân'ı) indirmişizdir,

175- O kimselere gelince ki; Allâh'a iman etmişler ve o (Kur'â)na sımsıkı sarılmışlardır, işte onları da Kendi tarafından yüce bir rahmet (mahalli olan cennet)in ve üstün bir fazlın (eseri olan sonsuz nimetlerin) içine muhakkak girdirecektir ve onları Kendisine yönelen dosdoğru bir yola ulaştıracaktır.

176- (Habîbim!) Senden fetva istiyorlar! De ki: "(Babası ve çocuğu olmayanın mirası anlamına gelen) kelâle hususunda Allâh size fetva veriyor! Eğer kendisine âit çocuk bulunmayan bir kişi ölürse, onun (ana-baba bir yahut baba) bir kız kardeşi de varsa, işte onun (miras olarak) bırakmış olduğu şeyin yarısı o (bacısı)na aittir.

Ama (bunun aksi olur da kız kardeş ölür, erkek kalırsa ve) o (bacısı)na âit bir çocuk bulunmuyorsa, o (erkek) ona vâris olur.

Fakat o ikisi iki kız (kardeş veya daha fazla) olurlarsa, artık (onların yaşına başına bakılmaksızın, erkek kardeşlerinin) bırakmış olduğu şeyden üçte ikisi onlara aittir.

Eğer (sadece kardeşliğe dayalı olarak birbirlerine varis olan) o kişiler erkekler ve kadınlar hâlinde birçok kardeşler ise, bu durumda erkek için iki dişinin payı kadar vardır. Allâh (hak olan hükümlerini) size iyice açıklıyor, tâ ki (bu gibi meselelerde doğrudan) sapmayasınız! Allâh(,kullarının hayatlarında da, ölümlerinden sonra da haklarında en hayırlı olan şeyler dâhil) her şeyi(, yaratılmadan önce de, yaratıldıktan sonra da gerçek manada bilen bir) Alîm'dir."

KUR'AN'I MECÎD
VE
TEFSİRLİ
MEAL-İ ALÎSÎ

Mahmud Ustaosmanoğlu